

NBC-strategi

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

NBC-strategi

Regleringsbrevsuppdrag 4/2004

Titel: NBC-strategi Regleringsbrevsuppdrag 4/2004
Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)
Upplaga: 500 exemplar

ISSN: 1652-3733

ISBN: 91-85053-46-5

KBM:s dnr 0216/2004

Grafisk form: West Studios AB

Tryck: Elanders Gotab AB, Stockholm, maj, 2004

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från
Krisberedskapsmyndigheten
E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Skriften kan laddas ned från Krisberedskapsmyndighetens webbplats
www.krisberedskapsmyndigheten.se
KBM:s Uppdrag/utredningar | 2004

Innehållsförteckning

Summary	5
Sammanfattning	6
1. Bakgrund	8
1.1 Uppdraget	8
1.2 Tolkning och avgränsning	8
1.3 Arbetets genomförande.....	8
1.4 Läsanvisning	8
2. Strategi för samhällets NBC-beredskap	10
2.1 Svåra påfrestningar på samhället i fred	10
2.1.1 Målbild	12
2.1.3 Krav på förmåga	14
2.1.4 Verksamhet för ökad samordning och samverkan	17
2.2 Civilt försvar.....	20
2.2.1 Hotbild	20
2.2.2 Målbild och förmåga.....	20
2.2.3 Verksamhet	21
3. Begrepp	22
3.1 Diskussion	22
3.2 Förslag.....	22
4. Krisberedskapsmyndighetens NBC-verksamhet under perioden 2002-2004	25
4.1 Kunskapsuppbyggnad	25
4.2 Samordning och samverkan	28
Bilaga 1 Utvecklade hot- och riskbedömningar	31
Bedömning från Totalförsvarets forskningsinstitut och Säkerhetspolisen	31
Bedömning från Försvarsberedningen och Försvarsdepartementets arbetsgrupp för NBC-frågor	32
Bilaga 2 Gällande inriktningar på NBC-området	34
Statsmakternas inriktningar inom området	34
Planeringsinriktning för samhällets krisberedskap 2005	35
Försvarsmaktens inriktning för NBC-området	37
Bilaga 3 Verksamhet inom NBC-området 2002-2004	38
Genomförd verksamhet 2002.....	38
Genomförd verksamhet 2003.....	38
Planerade beredskapsåtgärder för år 2004	40

Summary

One of the tasks of the Swedish Emergency Management Agency (SEMA) is to co-ordinate relevant agencies working with the planning of measures aimed at strengthening emergency preparedness for chemical, biological, radiological and nuclear incidents (CBRN).

As part of this task, the government assigned the Agency to prepare a strategy for society's CBRN emergency preparedness, and to present a report on how the Agency's work in the CBRN area has developed. The following is a summary of this assignment.

SEMA assesses that there is no acute risk at the present time that antagonistic players will use CBRN agents against Swedish interests. However, the threat scenario can quickly change, and building up society's capabilities for managing the consequences could take a long time. It is vital, therefore, that society strengthens its peacetime capabilities for preventing and managing incidents where dangerous chemical, biological, radiological or nuclear agents are deliberately released or threatens to be released.

Emergency management comprises responsive measures to incidents that occur suddenly and unexpectedly, and where the resulting complexity and scale of the consequences affect the basic values and function of society. The resulting severity of the consequences of such incidents creates a need for capabilities that can prevent and manage these types of incidents, whether their likelihood is judged large or small. Thus, the complexity and scale of an incident, rather than its likelihood, will motivate society's need for acceptable emergency preparedness for severe peacetime emergencies and armed military attacks from other states.

The capabilities required for managing incidents caused by chemical, biological, radiological, and nuclear agents will be based on peacetime arrangements. In order to strengthen the peacetime capabilities for CBRN emergency preparedness, the following areas should be developed:

- Co-ordinated crisis information from government departments and organisations to the public and media in the event of a CBRN incident,
- Expert support from government departments before, during and after a CBRN incident,
- Access to professional laboratory resources that can handle both known and unknown tests,
- Indication and detection of CBRN agents at border control stations,
- Decontamination of victims and frontline professionals in the event of a CBRN incident,
- The response of police, fire and rescue services and emergency health services, etc in the event of a CBRN incident and
- the transportation of tests and patients.

Together with the relevant government departments, SEMA has identified a number of activities in the CBRN area where co-operation and co-ordination should be developed. These areas are research, training, exercises, civil-military co-ordination, the construction of threat and risk scenarios and international activities.

Sammanfattning

Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att det i dagsläget inte finns någon akut risk för att antagonistiska aktörer kommer att använda NBC-ämnen mot svenska intressen. Hotbilden kan emellertid snabbt förändras och det kan ta lång tid att bygga upp samhällets förmåga att hantera denna typ av konsekvenser. Det är därför av central betydelse att samhället skapar en förstärkt fredstida förmåga att kunna förebygga och hantera; hot och händelser där farliga kemiska, biologiska, radiologiska eller nukleära ämnen sprids avsiktligt för att uppnå skada eller där hot om användning förekommer.

Krisberedskapen omfattar åtgärder mot händelser som inträffar plötsligt och oväntat samt får allvarliga och långtgående konsekvenser för grundläggande värden och funktioner i samhället. De mycket allvarliga konsekvenser som sådana händelser kan ge har medfört att det är nödvändigt att skapa förmåga att förebygga och hantera denna typ av händelser vare sig sannolikheten för att de skall inträffa är stor eller liten. Det är således konsekvensernas art och omfattning och inte sannolikheten för att händelserna skall inträffa som är det avgörande motivet för att samhället måste ha en godtagbar beredskap mot svåra påfrestningar i fred och ett väpnat militärt angrepp från en annan stat.

Förmågan att hantera händelser orsakade av kemiska, biologiska, radiologiska, och nukleära ämnen skall byggas med utgångspunkt i den fredstida verksamheten. För att förstärka den fredstida förmågan inom NBC-beredskapen behöver följande områden utvecklas:

- myndigheters och organisationers samordnade krisinformation till allmänhet och medier i samband med en NBC-händelse,
- expertmyndigheternas stöd före, under och efter en NBC-händelse,
- tillgången till kvalificerade laboratorieresurser som kan hantera såväl kända som okända prover,
- indikering och detektering av NBC-ämnen vid gränskontrollstationer,
- sanering av skadade och insatspersonal i samband med NBC-händelse,
- polisen, räddningstjänstens och akutsjukvårdens med fleras insats i samband med NBC-händelse samt
- transporter av prover och patienter.

Krisberedskapsmyndigheten har tillsammans med berörda myndigheter identifierat ett antal verksamheter inom NBC-området där samverkan och samordning bör utvecklas. Dessa områden är forskning, utbildning, övning, civil-militär samverkan, framtagning av hot- och riskbilder samt internationella verksamheter.

Med anledning av det uttalade samordningsansvar som Krisberedskapsmyndigheten har enligt myndighetens instruktion så bör Krisberedskapsmyndigheten pekas ut som samverkansansvarig myndighet i samverkansområdet Spridning av allvarliga smittämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen (samverkansområdet Spridning av farliga ämnen). Detta kan ske i samband med översynen av förordningen (2002:472) om åtgärder

för fredstida krishantering och höjd beredskap. Krisberedskapsmyndigheten har detta uppdrag i sitt regleringsbrev för år 2004.

I 3 § 6 förordningen (2002:518) med instruktion för Krisberedskapsmyndigheten anges att myndigheten skall samordna planeringen av åtgärder som stärker beredskapen när det gäller krishantering och civilt försvar genom att verka för ökad samverkan och samordning mellan *samverkansområden då det gäller beredskapen mot nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel.*

Krisberedskapsmyndigheten föreslår att instruktionen ändras i det aktuella avseendet på det sättet att myndigheten skall verka för ökad samverkan och samordning mellan *de myndigheter, organisationer och företag som har uppgifter och ansvar i beredskapen mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen och stridsmedel.*

1. Bakgrund

Av förordningen (2002:518) med instruktion för Krisberedskapsmyndigheten framgår det att myndigheten skall samordna planeringen av åtgärder som stärker beredskapen när det gäller krishantering och civilt försvar genom att bland annat verka för ökad samverkan och samordning mellan samverkansområden då det gäller beredskapen mot nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel (NBC).

1.1 Uppdraget

I regleringsbrevet för år 2004 avseende Krisberedskapsmyndigheten ges uppdraget:

Krisberedskapsmyndigheten skall, som ett led i sitt arbete med att samordna planeringen av åtgärder som stärker samhällets NBC-beredskap när det gäller svåra påfrestningar på samhället i fred och civilt försvar, utarbeta en strategi för samhällets NBC-beredskap. Vidare skall myndigheten redovisa hur myndighetens arbete inom NBC-området har utvecklats. Uppdraget skall redovisas senast den 1 april 2004.

1.2 Tolkning och avgränsning

I svenskt språkbruk betyder strategi i regel "konsten eller metoden att föra krig, välplanerat tillvägagångssätt" eller "långsiktigt övergripande tillvägagångssätt". Krisberedskapsmyndighetens NBC-strategi beskriver ett tillvägagångssätt i form av mål, medel och metoder för hur tillgängliga resurser bör utvecklas, tillföras eller användas för att under en viss tidsperiod uppnå en väl fungerande NBC-beredskap.

Krisberedskapsmyndigheten har tolkat uppdraget så att strategin på ett övergripande sätt skall ange inriktningen för det fortsatta arbetet inom NBC-området fram till och med år 2008. De förslag som lämnas i strategin avser områden som Krisberedskapsmyndigheten anser behöver utvecklas.

Strategin berör i huvudsak verksamheten hos de utpekade samverkansansvariga myndigheterna, vilket är i linje med myndighetens instruktion för NBC-samordning. I vissa delar berörs dock även andra aktörer, när dessa har en identifierad roll samt uppgifter inom NBC-beredskapen.

Strategins tyngdpunkt utgörs av NBC-beredskapen för svåra påfrestningar i fred. I strategin berörs även NBC-beredskapen avseende civilt försvar. En viktig utgångspunkt vid utarbetandet av strategin har varit att beredskapen skall utgå från den beredskap som normalt finns för olyckor med farliga ämnen och smittsamma sjukdomar. Samverkan och samordning mellan myndigheterna samt den internationella dimensionen har varit andra viktiga ingångsvärden.

NBC-beredskapen omfattar fler verksamheter än vad som direkt omnämns i strategins förslag. I bilaga 3 ges en sammanfattning av den totala verksamhet som utförs inom ramen för anslag 6:5 Civilt försvar under perioden 2002-2003 och en sammanfattning

av planerade beredskapsåtgärder för år 2004. Krisberedskapsmyndigheten anser att det finns ett behov av mer detaljerade inriktningar inom flera av dessa områden. Ett inriktningsarbete kommer att genomföras i samband med planeringsinriktningen för samhällets krisberedskap år 2006 och ett målformuleringsarbete kommer att genomföras inför regeringens sårbarhets- och krisberedskapsproposition hösten 2005.

En viktig utgångspunkt för det gemensamma arbetet inom detta ämnesområde är att de begrepp som används är förankrade hos de olika aktörerna samt att de motsvarar en aktuell hotbild. Mot denna bakgrund diskuteras i rapportens avsnitt 3 förslag till ny benämning på NBC-området.

1.3 Arbetets genomförande

Vid författandet av hotbildsavsnittet har Krisberedskapsmyndigheten fått stöd av Säkerhetspolisen och Totalförsvarets forskningsinstitut. Ledamöterna i myndighetens NBC-råd¹ har lämnat värdefulla synpunkter under arbetets gång. Rapporten har remitterats till aktörerna i planeringssystemet och en hearing har genomförts. Vid hearingen deltog ett tjugotal myndigheter och organisationer. En rad synpunkter av faktamässig karaktär inhämtades i samband med hearingen. Många av dessa synpunkter har beaktats av Krisberedskapsmyndigheten och arbetats in i den slutliga versionen av NBC-strategin. Vid hearingen var merparten av deltagande myndigheter positivt inställda till dokumentets principiella inriktning.

Socialstyrelsen har skriftligen anmält avvikande mening till förslaget om att peka ut Krisberedskapsmyndigheten som samverkansansvarig myndighet inom samverkansrådet Spridning av farliga ämnen.

1.4 Läsanvisning

I avsnitt 2 presenteras själva strategin för samhällets NBC-beredskap. Strategin är uppdelad i en del som behandlar svåra påfrestningar på samhället i fred och i en del som behandlar civilt försvar. Respektive del inleds med en beskrivning av aktuell hotbild, därefter följer ett resonemang om mål och förmåga, vilket sedan utmynnar i strategins förslag.

I avsnitt 3 argumenteras för att förändra begreppet NBC och anpassa det till dagens hotbild och internationella termer på området.

I avsnitt 4 presenteras Krisberedskapsmyndighetens utveckling av arbetet inom NBC-området från slutet av år 2002 till början av år 2004.

Rapporten innehåller dessutom tre bilagor. Bilaga 1 är en något utvecklad hotbildsbedömning. Bilaga 2 innehåller en redovisning av gällande inriktningar inom NBC-området. I bilaga 3 redovisas den verksamhet som genomförts under perioden 2002-2003 och planerad verksamhet för år 2004 inom området NBC hos samverkansansvariga myndigheter under anslaget 6:5 Civilt försvar.

¹ Se sidan 28-29 i detta dokument för beskrivning av NBC-rådet.

2. Strategi för samhällets NBC-beredskap

2.1 Svåra påfrestningar på samhället i fred

2.1.1 Hotbild

Skador av nukleära, biologiska eller kemiska ämnen (NBC) kan uppkomma genom olyckor vid hantering och transporter av farliga ämnen eller genom utbrott av olika typer av smittsamma sjukdomar. De kan också orsakas av personer som avsiktligt använder ämnena i syfte att orsaka skada, det vill säga antagonistiska hot. På grund av ämnenas olika karaktär blir skadorna också olika beroende på vilket ämne som är verksamt. Det är viktigt att understryka att trots att ämnena grupperas samman i begreppet NBC, så är det i många fall en fråga om skilda verksamheter och händelser.

När olyckor sker vid transporter och hantering, finns oftast kunskap om vilka ämnen det är frågan om och i vilka mängder. Det underlättar vid räddningsinsats och hantering av krisen. Vid utbrott av allvarliga sjukdomar bedöms det som sannolikt att varningssignaler oftast hinner komma före, till exempel från internationella larmsystem. Det kan dock uppstå situationer där olyckor sker eller smittor uppkommer plötsligt och som är av den omfattning att de orsakar allvarliga konsekvenser.

Vid antagonistiska aktioner kan räddningsinsatser och krishantering i övrigt försvåras genom att ämnena till en början är okända. Aktionerna kan också vara riktade mot sårbara mål för att möjliggöra stor skada. Risken för att Sverige skall utsättas för mer omfattande avsiktlig användning av NBC-stridsmedel eller en mer omfattande avsiktlig NBC-händelse bedöms för närvarande som liten, men om de sker kan konsekvenserna bli omfattande och allvarliga för samhället.

Den antagonistiska hotbilden representeras av en bred skala av tänkbara händelser. Denna sträcker sig från organiserad brottslighet till konflikter mellan stater. En allvarlig form är terroristhot från icke-statliga organisationer. Statsunderstödd sabotageverksamhet bör i sammanhanget även beaktas. Många nationer lyfter fram betydelsen av att arbeta med skydd mot terrorism. I Sverige har vi under senare år varit förskonade från terroristhot från icke-statliga organisationer och statsunderstödd sabotageverksamhet. Vi är dock en del av det globala samhället och måste följa utvecklingen och bygga upp en rimlig kapacitet för att förhindra och kunna hantera sådana situationer.

Den internationella terrorismen består till stor del av icke-hierarkiska nätverk med förgreningar och sympatisörer i många länder. Dessa nätverk har visat ökade tendenser till att samarbeta. Genom att kombinera olika förmågor kan allvarliga former av angrepp möjliggöras. Terrorister använder de medel som enklast och effektivast exploaterar sårbarheterna i samhället. Sådana medel kan exempelvis vara kemiska, biologiska eller radiologiska substanser.

Det finns personer, organisationer och stater som har intresse av att få tillgång till NBC-ämnen eller NBC-vapen. Deras motiv varierar. Stater kan uppleva att de skapar respekt genom att förfoga över NBC-vapen. Det finns också aktörer som vill få tillgång till fram-

förrallt NBC-ämnen för att uppnå politiska och andra syften. På grund av ämnenas komplicerade karaktär krävs det i regel omfattande kunskap och möjlig tillgång för att kunna hantera och använda NBC-ämnena samt NBC-vapen.

Det förändrade världsläget i form av en ökad risk för storskalig terrorism har resulterat i en större medvetenhet när det gäller säkerheten i hanteringen av radioaktivt material och kärnämnen. Eftersom kraftiga strålkällor på grund av dess livsfarliga strålning ansetts självskyddande har stöldriskan för radioaktivt material tidigare ofta negligerats. Det fysiska skyddet är därför ofta inte tillräckligt för att förhindra stöld. På samma sätt utgör skyddet vid transporter av radioaktivt material ett område där förbättringar kan göras. De nukleära risker som, förutom kärnenergiolyckor i Sverige eller dess närhet, idag ter sig mest påtagliga är de som förknippas med smuggling eller tillgrepp av strålkällor och annat radioaktivt material.

Stor uppmärksamhet har givits så kallade "smutsiga bomber". Det är framför allt de psykologiska konsekvenserna, i form av människors rädsla samt de ekonomiska konsekvenserna, till följd av saneringsarbete, som skulle kunna bli mycket stora om en sådan sprängning skulle inträffa. Sannolikheten för att användningen av en sådan bomb skulle inträffa i Sverige bedöms dock som liten.

När det gäller farliga kemiska ämnen är det Krisberedskapsmyndighetens uppfattning att det allvarligaste hotet utgörs av risken att lager eller transporter av dessa substanser utsätts för avsiktlig skadegörelse. Ett allvarligt hot inom det biologiska och kemiska området är angrepp riktade mot kommunala vattenledningssystem, vilket kan ge omfattande effekter.

Krisberedskapsmyndigheten vill uppmärksamma hotet från olika typer av smittor. Detta har fått förnyad uppmärksamhet i samband med utbrottet av Sars i flera asiatiska länder och i Kanada. Det är inte osannolikt att liknande smittutbrott eller pandemier kan uppstå under kommande år. Rapporter från Kina i januari 2004 tyder på att Sars fortfarande smittar enstaka individer och att det krävs fortsatt vaksamhet för att förhindra spridning. Samtidigt har förekomsten av fågelinfluensa i Asien orsakat stor oro på många håll i världen. Det finns en viss risk för att fågelinfluensan bidrar till att ett nytt mycket allvarligt influensavirus utvecklas, vilket även kan drabba människor.

Pandemier eller mycket svåra infektionssjukdomar har påverkat och kommer att påverka behovet av övervakning och bekämpning av smittsamma sjukdomar i världen. Djursjukdomar kan också om de får spridning ge upphov till svåra konsekvenser och leda till att stora landområden måste spärras av. Ett exempel är utbrottet av mul- och klövsjukan i Storbritannien 2001. Vissa djursjukdomar är dessutom överförbara till människan och kan därmed förorsaka epidemier.

Sammanfattningsvis gör Krisberedskapsmyndigheten bedömningen att det i dagsläget inte finns någon akut risk för att antagonistiska aktörer kommer att använda NBC-ämnena mot svenska intressen. Hotbilden kan emellertid snabbt förändras och det kan ta lång tid att bygga upp samhällets förmåga att hantera denna typ av konsekvenser.

Det är därför av central betydelse att samhället skapar en förstärkt fredstida förmåga att kunna förebygga och hantera; hot och händelser där farliga kemiska, biologiska, radiologiska eller nukleära ämnen sprids avsiktligt för att uppnå skada eller där hot om användning förekommer.

Det måste också finnas en förmåga att hantera de risker och konsekvenser som är förknippade med att vi idag utnyttjar och transporterar farliga ämnen samt utsätter oss för smitta, medvetet eller omedvetet. Krisberedskapsmyndigheten bedömer att, när det gäller risken för olyckor vid hantering och transporter av farliga ämnen eller för utbrott av olika typer av smittsamma sjukdomar, är samhällets förmåga att hantera denna typ av händelser relativt god. Detta under förutsättning att det handlar om utsläpp alternativt utbrott av begränsad omfattning. Förmågan behöver dock stärkas för situationer där konsekvenserna blir så allvarliga att de kräver omfattande och snabbt samordnade åtgärder hos ett flertal aktörer.

2.1.2 Målbild

Krisberedskapen omfattar åtgärder mot händelser som inträffar plötsligt och oväntat samt får allvarliga och långtgående konsekvenser för grundläggande värden och funktioner i samhället. De mycket allvarliga konsekvenser som sådana händelser kan ge har medfört att det är nödvändigt att skapa förmåga att förebygga och hantera denna typ av händelser vare sig sannolikheten för att de skall inträffa är stor eller liten. Det är således konsekvensernas art och omfattning och inte sannolikheten för att händelserna skall inträffa som är det avgörande motivet för att samhället måste ha en godtagbar beredskap mot svåra påfrestningar i fred och ett väpnat militärt angrepp från en annan stat.

Samhällets samlade förmåga att förebygga och hantera allvarliga händelser kan beskrivas som den sammantagna effekten av beredskapen mot normala störningar, beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred och beredskapen mot ett väpnat angrepp.

Härutöver kan resurser som har skapats för totalförsvarets behov (det vill säga i första hand Försvarmaktens resurser) i vissa fall bidra till samhällets förmåga att förebygga och hantera händelser som kan leda till svåra påfrestningar på samhället i fred.

Trots att det idag inte finns något reellt hot i form av förestående terrorattacker eller hot om väpnat angrepp mot Sverige kan olyckor, incidenter, oavsiktlig spridning av farliga ämnen inklusive smittsamma sjukdomar komma att få allvarliga och långtgående konsekvenser för grundläggande värden och funktioner i samhället. Det är därför nödvändigt att det finns en väl fungerande krisberedskap och förmåga att motstå denna typ av hot.

Grunden för samhällets NBC-beredskap skapas genom de normala rutiner, regelverk och förmågor som finns hos berörda aktörer i samhället. Finns förmågan att hantera hot, incidenter och mindre händelser på lokal nivå, ökar också förmågan att hantera större och mer allvarliga NBC-händelser där fler parter kan vara berörda och behovet av samverkan är stora. Genom internationella avtal, EU-rätt och andra överenskommelser har Sverige förbundit sig att genomföra ett stort antal åtgärder som påverkar vår NBC-beredskap.

Vår förmåga att hantera allvarliga händelser inom NBC-området utgår därför ifrån samhällets normala förmåga att hantera spridning av allvarliga smittämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen samt de krav som omvärlden ställer på oss inom dessa områden.

Krisberedskapsmyndigheten föreslår att den förstärkta fredstida förmåga som krävs inom NBC-beredskapen inriktas mot att kunna hantera händelser som inträffar plötsligt och oväntat och får allvarliga och långtgående konsekvenser för grundläggande värden och funktioner i samhället. Genom att utgå ifrån händelser som kan leda till svåra påfrestningar på samhället i fred skapas också en god grund för förmåga vid ett eventuellt väpnat angrepp från annan stat.

Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att det har genomförts och att det fortfarande genomförs omfattande beredskapsåtgärder för att förbättra samhällets förmåga att hantera allvarliga händelser där kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen är inblandade. Detta arbete är fortsatt prioriterat. Krisberedskapsmyndigheten anser dock att det saknas tydligt formulerade mål avseende vilken förstärkt fredstida förmåga som skall finnas hos de samverkansansvariga myndigheter med flera som skall skydda samhället mot NBC-relaterade hot. Krisberedskapsmyndigheten har därför för avsikt att så snart föreliggande strategi har redovisats till regeringen påbörja ett målformuleringsarbete avseende den förstärkta fredstida förmågan inom NBC-området. Syftet med målformuleringsarbetet skulle vara att formulera krav på en förmåga som skall vara uppnådd vid 2008 års utgång.

Under hösten år 2004 och våren år 2005 kommer KBM tillsammans med de samverkansansvariga myndigheterna att gemensamt genomföra ett arbete för att formulera specifika mål för en förstärkt fredstida NBC-förmåga. Arbetet kommer därmed att löpa parallellt med Förvarsdepartementets arbete med Krisberedskapspropositionen. Genom att välja detta arbetssätt kommer underlag från myndigheterna att kunna beaktas i propositionen. Därmed kommer de samverkansansvariga myndigheterna redan under år 2006 att kunna påbörja ett beredskapsarbete i enlighet med intentionerna i regeringens proposition.

Arbetet med att formulera mål för den förstärkta fredstida förmågan inom NBC-området kommer att genomföras enligt följande. Under hösten 2004 och våren 2005 kommer Krisberedskapsmyndigheten i nära samverkan med de berörda samverkansansvariga myndigheterna att:

- ta fram förslag till långsiktiga mål på myndighetsnivå som skall vara uppnådda vid utgången av år 2008,
- formulera förslag till viktigare etappmål för respektive år, dvs. 2006, 2007 och 2008,
- föreslå viktigare beredskapsåtgärder som skall genomföras under perioden 2006-2008 och som skall vara kopplade till respektive etappmål,
- föreslå en långsiktig ekonomisk ram som avser perioden 2006-2008 samt en preliminär fördelning per år.

2.1.3 Krav på förmåga

Även om Krisberedskapsmyndigheten för närvarande inte kan formulera förslag till långsiktiga mål för aktörerna inom NBC-beredskapen, gör myndigheten dock den preliminära bedömningen att bland annat följande verksamheter behöver utvecklas för att kunna åstadkomma en förstärkt fredstida förmåga inom NBC-beredskapen:

- information, dvs. förmåga hos myndigheter och organisationer att lämna samordnad krisinformation till allmänhet och medier i samband med en NBC-händelse,
- expertstöd, dvs. förmåga hos expertmyndigheter att lämna stöd före, under och efter en NBC-händelse,
- laboratorier, dvs. tillgång till kvalificerade laboratorieresurser som kan hantera såväl kända som okända prover,
- gränsskydd, dvs. förmåga att indikera och detektera NBC-ämnen vid gränskontrollstationer.
- sanering, dvs. förmåga att bland annat sanera skadade och insatspersonal i samband med NBC-händelse,
- insatsorganisationen, dvs. förmåga hos bland andra polis, räddningstjänst och akutsjukvård till insats i samband med NBC-händelse, samt
- transporter av prover och patienter.

Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att de beredskapsåtgärder som avser att stärka dessa förmågor bör ges hög prioritet fram till och med 2008 års utgång.

Arbete som syftar till att höja förmågan att hantera en NBC-händelse är viktigt. Det är lika viktigt att pågående förebyggande arbete i fortsättningen prioriteras högt. Exempel på sådant arbete är säkerhetshöjande åtgärder hos kommuner, livsmedelsföretag och dricksvattenproducenter. Även planering för efterarbetet är viktigt.

För att kunna leda och samordna krishanteringsinsatser vid en N-, B- eller C-händelse på ett effektivt sätt är det viktigt att en krisledningsorganisation finns etablerad med ett utpekat ansvar och tydliga befogenheter. Denna organisation skall vara utbildad och övad i krishantering och ha tillräcklig kapacitet och uthållighet. Det måste också finnas handlingsplaner och larmlistor/-rutiner. Krisberedskapsmyndigheten bedömer att det arbete som syftar till att utveckla ledningsorganisationen vid N-, B- eller C-händelse bör ges hög prioritet

Nedan följer ett utvecklat resonemang för några av verksamheterna som nämns ovan.

I samtliga verksamheter finns det internationella beröringspunkter som bör beaktas och integreras i det nationella arbetet. Verksamheterna involverar aktörer på lokal, regional och central nivå inom krishanteringssystemet vilket innebär att samverkan och samordning är viktigt att beakta.

Informationsförmåga

Hanteringen av information till allmänheten och media kan bli avgörande för omfattningen av en kris orsakad av NBC-händelser. Vid allvarliga brister i informationshanteringen kan även en mindre kris utvecklas till en svår påfrestning på samhället i fred. Krisberedskapsmyndigheten anser därför att ökade utbildningsåtgärder bör göras för att öka förmågan till samordnad krisinformation i samband med en NBC-händelse. Under perioden 2005–2008 bör dessa åtgärder främst inriktas mot länsstyrelserna och expertmyndigheterna inom NBC-området. Dessutom bör aspekter kopplade till informationshanteringen särskilt beaktas i samband med övningar.

Förmåga att lämna expertstöd

Vid en NBC-händelse kommer den omedelbara insatsen att utföras av bland andra räddningstjänst, polis och sjukvård. Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att förmågan att framgångsrikt hantera en svår påfrestning orsakad av kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen är beroende av tillgång på expertstöd. Expertresurserna bör ingå i ett nationellt resurssystem som möjliggör avrop av den resurs som situationen kräver. Med expertstöd avses personal samt teknisk utrustning från expertmyndigheter inom NBC-området. Detta stöd måste finnas tillgängligt före, under och efter den akuta fasen av en NBC-händelse. Exempel på sådana expertresurser är den svenska keminsatsstyrkan och den centrala fältepidemiologiska gruppen samt Räddningsverkets informationsbank (den nya benämningen är Interaktivt beslutstöd för skydd mot olyckor). Arbete med att utveckla och anpassa expertstödet har påbörjats bland annat inom ramen för 2003 års regleringsbrevsuppdrag till Statens Räddningsverk och Försvarsmakten avseende förutsättningarna att inrätta en nationell insatsstyrka NBC. Krisberedskapsmyndigheten anser att arbetet med att utveckla expertstödet hos centrala myndigheter och andra berörda experter bör ges fortsatt hög prioritet under perioden 2005–2008.

Laboratorieförmåga

Vid en NBC-händelse är det av central betydelse att det finns tillgång till kvalificerade laboratorieresurser. Det krävs förmåga att kunna hantera kända och okända prover från alla tänkbara händelser och hot. För detta krävs en utökad samordning för att effektivt kunna utnyttja befintliga laboratorier och ett effektivt system för att transportera prover från provtagningsplats till laboratorier och mellan laboratorier. Ett arbete med att samordna laboratoriernas verksamhet inom B-området har påbörjats under år 2002. Krisberedskapsmyndigheten anser att detta arbete bör fortsätta under perioden 2005–2008. Liknande projekt har påbörjats för N-området. Krisberedskapsmyndigheten anser att liknande projekt även bör startas på C-området. Målbilden bör vara att det senast år 2008 skall finnas en förmåga att kunna arbeta operativt under en NBC-händelse. Det bör även finnas en förmåga för snabb analyshantering av prover och förmåga att snabbt sprida resultatet till de aktörer som är i behov av snabba svar för att kunna genomföra sin verksamhet. Vid NBC-händelser finns idag en brist avseende förmågan att utföra forensiska analyser vid landets laboratorier. Åtgärder för att öka denna kapacitet bör prioriteras. Med forensisk analys inom NBC-området avses förmågan att kunna karakte-

risera material i syfte att utröna ursprung (källa, ålder, tillverkningsprocess och geografiskt ursprung) som kan användas som bevis vid ett misstänkt brott med användandet av N-, B- och C-ämnen.

Gränsskyddets NBC-förmåga

Det är av central betydelse att det finns en förmåga hos gränsskyddsmyndigheterna polis, tull och kustbevakning att förhindra införsel av oönskade kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen i Sverige. Detta kan bland annat göras genom förebyggande insatser i form av underrättelseverksamhet och omvärldsanalys. Det är emellertid även viktigt att det finns en praktisk förmåga att indikera och detektera N-, B- och C-ämnen vid gränskontrollstationerna samt att den stationära utrustningen kompletteras med mobilt materiel som kan flyttas till platser där det tillfälligt krävs ett förstärkt skydd. Ett arbete har påbörjats för att anskaffa detekteringsutrustning samt att utbilda och öva gränsskyddspersonal. Krisberedskapsmyndigheten anser att detta arbete bör fortsätta under perioden 2005-2008.

Saneringsförmåga

För att skapa förmåga att sanera skadade, insatspersonal och miljö krävs utrustning, utbildning, övning och klarlagda ansvarsförhållanden. Berörda myndigheter och organisationer har i olika sammanhang påtalat oklarheter kring ansvarsförhållandena för N-, B- och C-sanering vid skadeplats och i samband med räddningsinsats. Ett arbete har därför påbörjats för att klara ut gränsdragning och ansvarsförhållanden för personsanering för framförallt C-ämnen (regeringsuppdrag till Statens räddningsverk och Socialstyrelsen). Krisberedskapsmyndigheten anser att detta arbete bör utvecklas och även innefatta ett fördjupat arbete om förmågan till personsanering av B- och N-ämnen. Arbetet bör även omfatta en kartläggning av ansvar och roller för nödvändiga åtgärder även efter det att den akuta räddningsinsatsen avslutats. Målet bör vara en förmåga att kunna återställa samhällets funktioner i största möjliga utsträckning ur ett samhällsekonomiskt, miljö- och hälsomässigt perspektiv.

Insatsförmåga

Det har gjorts och pågår betydande satsningar för att höja bland andra polisens, räddningstjänstens och akutsjukvårdens förmåga att hantera händelser med kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen. Krisberedskapsmyndigheten gör dock den preliminära bedömningen att det finns kvarstående brister i dessa organisationers förmåga. Krisberedskapsmyndigheten kommer under år 2004 att genomföra en fördjupad genomgång avseende förmåga hos polis, räddningstjänst och akutsjukvård vid NBC-händelser. Syftet med genomgången är att fastställa dessa organisationers faktiska förmåga att lösa uppgifter vid NBC-händelser. I avvaktan på resultatet från denna genomgång bör dock satsningarna på att stärka insatsförmågan fortsätta.

Transportförmåga av prover och patienter

Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att det idag finns geografiska områden i Sverige där det råder oklara ansvarsförhållanden för transport av okända prover till

landets laboratorier. Det är också tveksamt om det finns tillräcklig förmåga, utrustning och rutiner för att transportera kända men extremt farliga prover.

Med undantag för okända prover med misstanke om biologiskt ämne är insamlandet och transporten av okända prover fortfarande inte reglerat. I Stockholmsområdet och i mellersta Sverige hämtas idag okända prover med misstanke om biologiskt ämne av polisens bombtekniker. I övriga Sverige råder det fortfarande oklarhet om ansvarsförhållanden. I Stockholmsområdet och i mellersta Sverige har polisen god kunskap om dessa transporter. Det finns förmåga, utrustning och rutiner för att transportera kända men extremt farliga prover. Dessa transporter regleras av internationella regelverk som i detalj beskriver förpackningar, märkning och de dokument som skall bifogas.

Det är också tveksamt om det idag finns möjlighet att samtidigt transportera ett större antal kontaminerade patienter. Detta gäller såväl ambulansresurser från skadepplats till sjukhus som fjärrsjuktransporter.

2.1.4 Verksamhet för ökad samordning och samverkan

I arbetet med detta dokument har Krisberedskapsmyndigheten konstaterat att det förekommer vissa organisatoriska brister i NBC-samordningen nationellt och att det finns ett ökat behov och krav på internationellt samarbete inom NBC-området. Det blir allt viktigare att det nationella arbetet bedrivs i nära anslutning till de internationella verksamheter som pågår inom exempelvis Nato/PFF och EU. Målet bör vara att i möjligaste mån beakta pågående verksamheter som relaterar till de nationella, att utbyta erfarenheter med andra länder samt att arbeta aktivt med integration av internationella regelverk och gemensamma överenskommelser rörande exempelvis krishanteringstöd till andra länder. Nedan följer en uppräknig av ett antal prioriterade områden där arbete återstår för att skapa en bättre nationell och internationell samordning och samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer.

NBC-hotbild

NBC-hotbilden förändras kontinuerligt. Sannolikheten för att olika hot skall inträffa varierar över tiden. Dessutom ändras också typen av hot, exempelvis ämnen och smittor. Detta ställer krav på att alla aktörer i krishanteringssystemet fortlöpande följer och analyserar NBC-hotbilden. Det måste dock finnas en utpekad aktör som har ett ansvar och ett mandat att följa och analysera hotbilden på en övergripande nivå. Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att det idag inte finns någon enhetlig fastlagd NBC-hotbild bland de samverkansansvariga myndigheterna. Myndigheterna planerar utifrån en hotbild som de bedömer som relevant och realistisk för sina respektive ansvarsområden. Detta kan leda till suboptimeringar och obalanser i beredskapsförberedelserna. Detta får i sin tur konsekvenser för bland annat dimensioneringen av NBC-skyddsresurser. Krisberedskapsmyndigheten har för avsikt att inleda ett nära samarbete med Säkerhetspolisen, Totalförsvarets forskningsinstitut och eventuellt den militära underrättelsetjänsten samt myndigheterna inom samverkansområdet Spridning av farliga ämnen för att utveckla denna verksamhet.

Krisberedskapsmyndigheten bör årligen ge bland annat Säkerhetspolisen och Totalförsvarets forskningsinstitut i uppdrag att ta fram ett underlag som kan utgöra grunden för en gemensam NBC-hotbild för krishanteringssystemet. Krisberedskapsmyndighetens roll blir att väga samman de olika analyserna och göra en bedömning om vad detta innebär för krishanteringssystemet som helhet. Underlaget bör utformas tillsammans med Krisberedskapsmyndighetens NBC-råd. Syftet med detta är att säkerställa att sektors-specifika uppgifter beaktas i underlaget.

NBC-forskning

Den forskning som Krisberedskapsmyndigheten finansierar inom NBC-området är orienterad emot de sektorsövergripande hot och sårbarheter som krishanteringssystemet ska hantera. Forskningsinitering är en långsiktig verksamhet och rutiner och arbetsformer för att skapa goda förutsättningar för sektorsövergripande problemformuleringsansatser inom NBC-området är under framtagande. Ett problem som NBC-forskningen delar med stora delar av all vetenskaplig verksamhet är att det saknas väl fungerande rutiner för spridning av den kunskap som framkommit i forskningen. En bakomliggande orsak till detta är att forskningsresultat även har en inomvetenskaplig målgrupp. Detta påverkar tillgänglighet och tillämpbarhet av resultaten. Krisberedskapsmyndigheten har tillsammans med samverkansområdet Spridning av farliga ämnen påbörjat ett arbete som syftar till att åtgärda dessa brister.

Krisberedskapsmyndigheten bedömer även att det finns utrymme att förbättra samordningen avseende den NBC-forskning som inte finansieras via anslag 6:5 Civilt försvar. Den forskning inom NBC-området som finansieras via anslaget 6:5 Civilt försvar är en mycket liten del av den totala forskning som bedrivs inom NBC-området. Krisberedskapsmyndigheten anser att frågan om hur en sådan forskningssamordning skall komma till stånd bör utredas.

Forskningsbehovet inom NBC-området är stort och det är viktigt att den process som leder till kompetensuppbyggnad och underhåll av existerande expertkompetens i fortsättningen tilldelas hög prioritet.

Fram till den 1 juli 2002 fanns det fastlagda arbetsformer för att samordna civil och militär forskning inom NBC-området. I samband med att förordningen (2002:472) om åtgärder för fredstida krishantering och höjd beredskap trädde i kraft upphörde denna civil – militära samordning. Det saknas därför en samordnad civil – militär forskning på NBC-området. Krisberedskapsmyndigheten skall tillsammans med berörda myndigheter med start år 2004 påbörja arbetet med att skapa en bättre samverkan med Försvarsmakten i syfte att de myndigheterna skall delge varandra en allmän information om de militära och civila forskningssatsningar som görs inom NBC-området. Samverkan syftar också till att bedöma möjligheterna till en samordnad satsning på enskilda projekt.

NBC-utbildning

Under år 2003 har Totalförsvarets skyddscentrum på Krisberedskapsmyndighetens uppdrag genomfört en utbildningskartläggning inom NBC-området. Undersökningen har

främst omfattat de samverkansansvariga myndigheterna. Kartläggningen visar att det finns en stor efterfrågan på NBC-utbildning bland de samverkansansvariga myndigheterna. Det finns bland annat behov av utbildning som ger grundläggande kunskap inom NBC-området. Målgruppen för denna typ utbildning är de aktörer inom krishanterings-systemet som bedömer att de behöver en grundläggande kompetens inom NBC-området. Sådan utbildning bedriver Krisberedskapsmyndigheten i begränsad omfattning idag. Kartläggningen visar också att det finns behov av olika typer av fördjupade NBC-utbildningar.

Krisberedskapsmyndigheten har för avsikt att inleda ett arbete för att tillgodose att det finns lämpliga utbildningar. Målet bör vara att fylla de luckor av utbildning som finns och att verka för en flexibel utbildningsorganisation där upplägg och innehåll kan anpassas till det behov som olika målgrupper inom krishanterings-systemet har. Krisberedskapsmyndigheten kommer även att verka för att det finns NBC-moment i grundutbildningen för bland annat polis, räddningstjänst och sjukvårdspersonal.

Redan idag finns ett antal kvalificerade utbildningsanordnare som kan ingå i arbetet med att skapa en sammanhängande utbildningskedja inom NBC-området. Det finns även påbörjade utbildningsinsatser som riktar sig till aktörer inom bland annat räddningstjänst, polis och akutsjukvård (First responders-utbildningen). Även Svenska kraftnät anordnar, via Statens räddningsverk, NBC-utbildning inom elförsörjningen. NBC-utbildning ingår dessutom i varierande omfattning i ordinarie yrkesutbildning för hälso- och sjukvården, räddningstjänsten och polisen. Pågående satsningar bör vägas in och utgöra underlag för arbetet med att utveckla utbildningsområdet. Arbetet bör ske i nära samverkan med befintliga utbildningsanordnare.

NBC-övningar

Genom övningar utvecklas och prövas förmågan att hantera NBC-händelser. Det är viktigt att övningar genomförs på alla nivåer och inom alla delar av krishanterings-systemet för att utveckla förmågan att kunna hantera NBC-händelser. Den utbildning som sker av operativ personal borde följas upp med övningar främst på lokal nivå med deltagande av experter. Detta kan bidra till att förbättra samverkan mellan de lokala operativa aktörerna och expertfunktionerna på främst central nivå.

Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att övningsfrekvensen inom NBC-området så väl som inom andra områden bör ökas. Det är viktigt att de aktörer som bäst behöver öva också blir huvudaktörer i de övningar som planeras. Det är även viktigt att berörda myndigheter och experter involveras i planeringsarbete inför en övning. Deras roll är bland annat att granska övningsscenarier så att dessa stämmer överens med gällande hot- och riskbild. Krisberedskapsmyndigheten har en samordningsroll för övningar inom krishanterings-systemet enligt myndighetens instruktion.

Civil-militär NBC-samverkan

Krisberedskapsmyndigheten gör bedömningen att samhällets behov av stöd från Försvarsmakten inom NBC-området är oklart. Regelverket för Försvarsmaktens stöd

återfinns i lagen om skydd mot olyckor och förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet. Vidare skall Försvarsmaktens nationella NBC-insatsstyrka enligt regeringsbeslut stödja samhället vid inträffade NBC-händelser. Räddningsledare kan avropa Försvarsmaktens resurser via Operationsledningen. Vid flera inträffade NBC-händelser får den som först avropar resurser de resurser som är tillgängliga, då Försvarsmakten inte gör prioriteringar. Om inte behovet gäller räddningstjänst gör Försvarsmakten en bedömning, enligt förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet, om militära resurser skall avdelas. Trots rådande förordningar saknas det i dagsläget fastlagda rutiner för hur Försvarsmakten skall kunna lämna stöd till civila myndigheter och kommuner i samband med större NBC-händelser. Det är också osäkert med exakt vilka resurser och förmågor som Försvarsmakten kan stödja samhället. Ingen civil myndighet har för närvarande en samlad bild över de samverkansbehov som kan finnas mellan civila myndigheter och Försvarsmakten i NBC-frågor.

Krisberedskapsmyndigheten kommer tillsammans med berörda myndigheter att närmare studera samhällets behov av stöd från Försvarsmakten i samband med NBC-händelser. Eventuellt kommer detta att genomföras som ett utredningsuppdrag där berörda civila och militära aktörer deltar. Tidigare utredningar inom detta område skall utgöra ingångsvärden för ett sådant utredningsuppdrag. I samband med denna utredning bör också Krisberedskapsmyndigheten tillsammans med berörda myndigheter och Försvarsmakten gemensamt skapa rutiner och former för avrop av Försvarsmaktens resurser i samband med NBC-händelser.

2.2 Civilt försvar

2.2.1 Hotbild

Försvarsberedningen konstaterar i sin rapport Vårt militära försvar – vilja och vägval (Ds 2003:34) att ett militärt angrepp i alla dess former från en annan stat direkt mot Sverige bedöms som osannolikt under minst en tioårsperiod. När det gäller krav på vilken förmåga ett nationellt försvar skall ha konstaterar Försvarsberedningen bland annat att det skall finnas förmåga att förebygga och minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel.

Regeringskansliets arbetsgrupp NBC bedömde i sin slutrapport att krigsriskerna i (huvuddelen av) Europa och därmed riskerna för NBC-användning i krig inom detta område, är låga för överskådlig tid. När det gäller internationella insatser måste såväl den lokala fredsmässiga NBC-miljön som riskerna för avsiktlig användning av kemiska, biologiska och radioaktiva substanser beaktas.

2.2.2 Målbild och förmåga

Även om huvuddelen av verksamheten inriktas mot att kunna hantera händelser som inträffar plötsligt och oväntat och får allvarliga och långtgående konsekvenser för grundläggande värden och funktioner i samhället, bedömer Krisberedskapsmyndigheten att det finns behov av vissa beredskapsåtgärder inom det civila försvaret som inte kan anstå till en anpassningsperiod. Detta innebär att det civila försvaret vidmakthåller

gjorda investeringar och att ny- och reinvesteringar endast sker i undantagsfall och då endast inom prioriterade områden.

NBC-skydd för höjd beredskap inriktas mot att behålla handlingsfrihet och viss begränsad förmåga inom några prioriterade verksamheter. Huvuddelen av tidigare inköpt indikerings- och skyddsmateriel vidmakthålls som en resurs för hela det civila försvaret, även om den införskaffats för en specifik verksamhet eller funktion. Nyanskaffning och reinvesteringar hålls på en mycket låg nivå. Behovet av att omfördela införskaffade resurser bör övervägas.

Verksamheter som bedöms vara primära mål vid ett militärt angrepp mot Sverige eller där verksamheten utgör en gränssättande faktor för totalförsvarets förmåga bör även fortsättningsvis ha en viss förmåga när det gäller NBC-skydd. Det gäller primärt delar av ledningsfunktionerna, elförsörjningen samt delar av telekommunikationerna. Dessutom kan det krävas vissa ytterligare beredskapsåtgärder för det civila försvaret, utöver den för svåra påfrestningar, för räddningstjänsten, polisen och hälso- och sjukvården. Främst gäller det då räddningstjänstens, polisens och hälso- och sjukvårdens förmåga att kunna agera vid ett väpnat angrepp. En närmare beskrivning av dessa verksamheter kommer att finnas i planeringsinriktningen för år 2006.

2.2.3 Verksamhet

NBC-verksamheten för det civila försvaret föreslås omfatta endast de delar som Krisberedskapsmyndigheten föreslår i rapporten Nya villkor för samhällets krisberedskap inför 2004 års försvarsbeslut.

- Omvärldsbevakning med inriktning på framtida krig och dessas konsekvenser för samhället.
- Utveckling och vidmakthållande av viss krigsspecifik kompetens.
- Bevarande av tidigare anskaffad utrustning och anläggningar som bedöms kunna ha ett stort värde i ett framtida krig.
- Utveckling och anskaffning av krigsspecifik utrustning och anläggningar som inte hinner anskaffas under en tioårsperiod.
- Stöd till kommuner och andra icke-statliga organ som har uppgifter vid höjd beredskap.
- Medverkan i Försvarsmaktens utbildnings- och övningsverksamhet.
- Medverkan i internationellt samarbete.

Det måste utredas vilka konsekvenser dessa förslag får för NBC-verksamheten inom det civila försvaret, utöver de som beskrivs ovan i avsnitt 2.2.2.

3. Begrepp

3.1 Diskussion

Risken för att Sverige skall utsättas för ett hot om väpnat angrepp med NBC-stridsmedel är idag liten. Istället har det förändrade världsläget inneburit en annan hotbild där kriser i det framtida samhället är mer sannolika. Detta innebär ökade krav på förmåga hos aktörerna inom det framtida krishanteringssystemet. De aktörer som skall hantera NBC-händelser finns idag på lokal, regional och central nivå. Förebyggande verksamhet på dessa nivåer har olika karaktär och utseende, men för att Sverige skall kunna hantera en NBC-händelse krävs en gemensam målbild och en gemensam föreställning om vad som är en NBC-händelse.

Det är mot denna bakgrund viktigt att de begrepp som används i beredskapsarbetet med kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära hot och risker är förankrade, accepterade och motsvarar den hotbild som finns idag.

Det begrepp som används bör vara informativt, det vill säga att det kan härledas till en bild av den verksamhet som avses och de händelser som det skall beskriva. Begreppet "NBC" är ottydligt i den form det har idag. Det är en förkortning av de engelska orden för nukleär, biologisk och kemisk. NBC blir ofta förknippat med stridsmedel och militär verksamhet. Krisberedskapsmyndigheten anser därför att det finns ett behov av att finna ett nytt begrepp för verksamheten inom NBC-området. Oavsett vilket begrepp som väljs kommer det att krävas en förklaring om vilka ämnen, händelser, verksamheter och aktörer som avses.

3.2 Förslag

NBC

Begreppet NBC för delvis tanken till det militära försvaret och kanske framförallt till NBC-stridsmedel. Begreppet är väl etablerat i militära sammanhang. *NBC-händelser* däremot har fått en vidare betydelse allt eftersom hotbilden har förändrats. Den verksamhet som avses i begreppet NBC idag är inte enbart beredskapsarbete för att hantera stridsmedel utan även andra icke-militära verksamheter som exempelvis stora sjukdomsutbrott och smuggling av radioaktiva ämnen. Denna förändrade hotbild innebär att händelserna kommer att hanteras av andra aktörer än Försvarsmakten. Effekten av detta förändrade fokus blir ett vidgat NBC-begrepp.

Det finns en risk för missförstånd i användningen av begreppet NBC. Dels krävs en detaljerad förklaring av vad NBC står för och dels är begreppet NBC intimt förknippat med verksamhet för höjd beredskap och krigsförberedelser. Detta är delvis missvisande. Mot bakgrund av detta resonemang föreslår Krisberedskapsmyndigheten att begreppet NBC i fortsättningen inte skall vara benämningen på krishanteringssystemets beredskap mot spridning av allvarliga smittämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen.

CBRN

Under senare tid har Sverige genom internationella avtal, EU-rätt och andra överenskommelser förbundit sig att genomföra ett stort antal åtgärder som påverkar vår beredskap avseende kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen. I likhet med nationell verksamhet är användningen av gemensamma begrepp betydelsefull i internationella sammanhang. I Nato/PFF och EU-sammanhang används förkortningen *CBRN* (*kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära hot och risker*). Förkortningen förekommer både i militära och civila sammanhang och framförallt i texter som syftar till gemensamma strukturer för terroristbekämpning och krishantering.

Eftersom NBC ursprungligen förknippats med stridsmedel kan det finnas anledning att använda ett begrepp som förtydligar skillnaden mellan kärnladdningar och andra hot där radioaktiva ämnen ingår.

Begreppet kan utvidgas genom att lägga till bokstaven R för beteckningen av strålnings-effekter (radiologiska effekter) från de radioaktiva ämnen som i sig inte kan ge upphov till kärnklyvningar. Strålningseffekterna kan således inte skapa stötvåg, kraftig värme-strålning eller elektromagnetisk puls. Syftet med att inbegripa R i begreppet NBC är således att förtydliga att det inte enbart är frågan om användning av nukleära stridsmedel, utan även andra radiologiska källor som kan användas i terrorsyfte.

Krisberedskapsmyndigheten föreslår att förkortningen CBRN skall användas i nationella sammanhang vid beskrivning av verksamhet inom området spridning av allvarliga smittämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen. Begreppet CBRN bör även användas då samma område skall beskrivas på engelska.

Nedan följer en beskrivning av de händelser som avses i bokstavskombinationen CBRN.

C – händelser: Händelser där verkan av toxiska kemikalier utgör en fara oavsett om de härrör från:

- En olycka vid transport, lagring eller tillverkning av kemikalier.
- Avsiktlig spridning genom terrorism eller annan kriminalitet.
- Insats av C-stridsmedel.

B-händelser: Händelser där sjukdomsalstrande mikroorganismer utgör en fara oavsett om de härrör från:

- En olycka som förorsakar spridning av sjukdomsalstrande ämnen.
- En naturlig spridning av sjukdomsalstrande ämnen.
- Avsiktlig spridning genom terrorism eller annan kriminalitet.
- Insats av B-stridsmedel.

R- och N- händelser: Händelser där joniserad strålning utgör en fara oavsett om strålningen härrör från:

- En olycka vid kärnteknisk anläggning, andra olyckor med radioaktiva ämnen eller joniserad strålning.
- Avsiktlig spridning genom terroristhandling eller annan kriminalitet.
- Insats av N-stridsmedel.

Farliga ämnen

Krisberedskapsförordningen (2002:472) anger den långa beskrivningen Samverkansområdet Spridning av allvarliga smittämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen. Den formuleringen är emellertid inte heltäckande. Den innefattar inte kärnvapens massförstörelseverkan i form av stötvåg, värmestrålning, joniserande initialstrålning och elektromagnetisk puls. Dessa verkansformer är inte resultatet av en spridning av radioaktiva ämnen utan beror på transport av energi. Samverkansområdets deltagare använder kortformen "Spridning av farliga ämnen" som benämning på samverkansområdet.

Begreppet Farliga ämnen används även av den kommunala räddningstjänsten. Begreppet används följaktligen redan i flera sammanhang. Vanligtvis åsyftas de händelser som beskrivs under rubriken CBRN ovan. Begreppet är inte särskilt gångbart i internationella sammanhang men för nationellt bruk ger begreppet, beroende på sammanhang och verksamhet, en tydlig indikation på vilken verksamhet som avses. Begreppet Farliga ämnen borde också vara lättare att förstå för allmänhet och media.

Krisberedskapsmyndigheten föreslår att begreppet CBRN i fortsättningen skall ersätta begreppet NBC. Begreppet Farliga ämnen används idag inom ett antal verksamheter, i synnerhet inom den kommunala räddningstjänsten och det finns ingen anledning till att förändra eller byta ut detta begrepp. Krisberedskapsmyndigheten föreslår mot bakgrund av detta att begreppet Farliga ämnen i fortsättning bör användas synonymt till CBRN.

4. Krisberedskapsmyndighetens NBC-verksamhet under perioden 2002–2004

Under perioden 2002 – 2003 har Krisberedskapsmyndighetens NBC-verksamhet framförallt syftat till att utveckla arbetet inom två områden; kunskapsuppbyggnad samt samordning och samverkan med berörda myndigheter. Under början av år 2004 har delar av denna verksamhet utvecklats.

4.1 Kunskapsuppbyggnad

I detta avsnitt ges en beskrivning av den kunskapsuppbyggnad som Krisberedskapsmyndigheten har genomfört eller medverkat i under åren 2003 och 2004. Med kunskapsuppbyggnad avses både verksamhet som syftar till myndighetens egen kunskapsuppbyggnad och verksamhet som genererar kunskapsspridning i krishanteringssystemet.

Informationsinsatser

Krisberedskapsmyndigheten har tillsammans med Statens räddningsverk, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens strålskyddsinstitut och Försvarsmakten tagit fram en informationsfilm med namnet "Strålning Smitta Gift". Filmen beskriver vad som avses med en händelse med farliga ämnen, vilka aktörer i samhället som hanterar en sådan händelse och hur systemet av aktörer hänger ihop. Filmen har distribuerats till bland annat kommuner, landsting, länsstyrelser och centrala statliga myndigheter.

Ett stort antal föreläsningar om den svenska NBC-beredskapen har genomförts i Krisberedskapsmyndighetens regi under 2003. Målgruppen för dessa föreläsningar har bland annat varit samverkansansvariga myndigheter, landsting, kommuner, Försvarsmakten, frivilliga försvarsorganisationer, försvarsattachéer och andra utländska besök. Målet med föreläsningarna har varit att informera om krishanteringssystemet och den NBC-beredskap som skapas inom ramen för detta. Föreläsningarna har även syftat till att beskriva NBC-hotbilden samt att informera om Krisberedskapsmyndighetens ansvar och roll inom NBC-området.

De svenska NBC-dagarna genomfördes i mars 2004 under rubriken "NBC – Strålning, smitta och giftiga ämnen i ett framtidsperspektiv". Konferensen var ett samarrangemang mellan Krisberedskapsmyndigheten, Totalförsvarets forskningsinstitut, Totalförsvarets skyddscentrum, Statens räddningsverk och Socialstyrelsen. Krisberedskapsmyndigheten har svarat för en del av finansieringen och vissa programpunkter. Totalt deltog närmare 180 personer under de två dagarna.

Utbildningar

Krisberedskapsmyndigheten arrangerade en tredagars grundläggande NBC-kurs hösten 2003. Målgruppen för kursen var främst handläggare som arbetar med beredskaps- och säkerhetsfrågor på statliga myndigheter, landsting och kommuner. Totalt deltog 20 elever i utbildningen. Krisberedskapsmyndigheten ansvarade för kursens organisation och kursplan. Föreläsare engagerades från expertmyndigheter som Statens strålskyddsinstitut, Totalförsvarets forskningsinstitut med flera.

Studieresa och samverkansbesök

Under år 2003 har Krisberedskapsmyndigheten arrangerat en tvådagars studieresa med NBC-tema för de samverkansvariga myndigheterna. Under studieresan besöktes Smittskyddsinstitutet och Södersjukhuset i Stockholm samt Totalförsvarets skyddscentrum och Totalförsvarets forskningsinstitut i Umeå. Studieresans syfte var att öka intresset för och kunskapen om NBC-frågor inom krishanteringssystemet. Totalt deltog cirka 50 personer i resan.

Krisberedskapsmyndigheten har också genomfört samverkansbesök hos Statens räddningsverk, Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens jordbruksverk, Livsmedelsverket, Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet, Statens strålskyddsinstitut, Totalförsvarets forskningsinstitut och Totalförsvarets skyddscentrum. Besöken syftade till kunskapsuppbyggnad och nätverksbyggande.

Internationell verksamhet

Krisberedskapsmyndigheten har medverkat i en workshop med temat *Kriskommunikation vid terroristattack med kemiska ämnen*. Workshopen anordnades av OECD och WHO och genomfördes i Rom. Workshopen har bidragit till nya idéer och tankar om informationshantering vid händelser med farliga ämnen.

Kontakter har etablerats med City of London Police avseende NBC-frågor. En delegation från City of London Police och räddningstjänsten i London har bjudits in till Krisberedskapsmyndigheten. Besöket kommer att genomföras i april år 2004 och syftar till att föra över kunskap avseende bland annat NBC-övningar till Krisberedskapsmyndigheten och de expertmyndigheter som finns representerade i myndighetens NBC-råd.

Krisberedskapsmyndigheten har deltagit i en internationell konferens i Trondheim. Konferensen genomfördes inom ramen för verksamheten inom Nato/PFF. Syftet med konferensen var att behandla dokumentet "General Guidelines for Protection of the Civilian Population against CBRN risks". Dokumentet ger riktlinjer för hur Nato/PFF-länder gemensamt skall kunna skapa former för krishantering vid en NBC-händelse. Dokumentet är framtaget av representanter från Sverige, Finland och Norge. Sverige ansvarade för delen *procedurer*, Norge för *utrustning* och Finland för *utbildning i dokumentet*. Det finns planer på att genomföra ytterligare två konferenser. Den ena kommer att äga rum i Finland med temat NBC-utbildning. Den andra kommer att hållas i Sverige under år 2005, där Statens räddningsverk och Krisberedskapsmyndigheten kommer att vara huvudansvariga. Temat för denna konferens är ännu inte bestämt.

Forskning och studier

Krisberedskapsmyndigheten har utifrån ett helhetsperspektiv gjort en inventering av det forsknings- och kunskapsbehov som föreligger inom krishanteringssystemet. Utifrån denna inventering har myndigheten gjort en prioritering för forskningen avseende år 2004. Forskningen kommer att övergripande inriktas mot bland annat hot och hotutveckling. Forskningen inom NBC-området kommer att vara orienterad mot de psyko-

logiska aspekterna på NBC-hotet samt metoder för antagonistiska attacker inom de nukleära, radiologiska och kemiska områdena.

Krisberedskapsmyndigheten övertog den 1 juli 2002 rollen som uppdragsgivare för den forskningsverksamhet inom NBC-området som dåvarande Överstyrelsen för civil beredskap hade med Totalförsvarets forskningsinstitut som uppdragstagare. De pågående projekten inom NBC-området som överfördes rörde *B- och C-mallar, BC-indikering, NBC-beslutsstöd, Lågnivåhot*. Projekten behandlade bland annat effekterna av biologiska och kemiska stridsmedel under klimat- och terrängförhållanden som inte råder i Sverige, men kan komma att råda under internationella uppdrag. Dessutom övertogs en förstudie av kartläggningskaraktär, vilken syftade till att ge inriktningen för kommande forskningssatsningar inom NBC(R)-området. Projekten fortsatte under år 2003, men avses avslutas under år 2004.

Krisberedskapsmyndigheten finansierade år 2003 också forskningsverksamhet inom NBC-området vid statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet med projektet "NBC-security: Alternatives for a Swedish Contribution".

Krisberedskapsmyndigheten har under år 2003 givit Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC) i uppdrag att arbeta fram utbildningsmaterial för de kurser som SkyddC arrangerar för aktörer inom krishanteringssystemet. Utbildningsmaterialet syftar till att beskriva ämnena N, B och C samt ge en bild av de händelser, avsiktliga eller oavsiktliga, som dessa ämnen kan orsaka. Utbildningsmaterialet har tagits fram i en CD-ROM version och skall även göras tillgängligt via Internet.

SkyddC har under år 2003 på uppdrag av Krisberedskapsmyndigheten kartlagt de utbildningar som finns inom NBC-området och vilket behov av NBC-utbildningar som finns hos krishanteringssystemets aktörer. Rapporten kommer framförallt att utgöra ett viktigt ingångsvärde för arbetet med att tillgodose det kunskapsbehov som finns inom krishanteringssystemet.

Andra myndigheters projekt

Under år 2003 har Krisberedskapsmyndigheten även medverkat i flera externa projekt och arbetsgrupper. Exempel på sådan verksamhet är bland annat Statens jordbruksverks projekt avseende större utbrott av smittsamma djursjukdomar, regeringsuppdraget om att se över förutsättningarna för att inrätta en nationell insatsstyrka NBC (regeringsuppdrag till Försvarsmakten och Statens räddningsverk) samt "First Responders-projektet", ett samverkansprojekt mellan Statens räddningsverk, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen. Projektet har bland annat som mål att före 2004 års utgång utbilda ca 35 000 personer verksamma inom den kommunala räddningstjänsten, polisen och akutsjukvården i landet. Utbildningen består i grundläggande kunskap om kemiska, biologiska, nukleära samt explosiva ämnen och om hur man hanterar en händelse som orsakats av dessa ämnen.

Krisberedskapsmyndighetens medverkan i arbetsgrupper har varit värdefull då den

bidragit till att höja kunskapen om både övergripande och detaljerade frågor inom NBC-området.

4.2 Samordning och samverkan

I enlighet med Förordning (2002:518) med instruktion för Krisberedskapsmyndigheten skall myndigheten samordna planeringen av åtgärder som stärker beredskapen när det gäller krishantering och civilt försvar genom att särskilt verka för ökad samverkan och samordning mellan samverkansområden då det gäller beredskapen mot nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel.

Krisberedskapsmyndigheten har löst denna uppgift genom att bland annat:

- utarbeta en planeringsinriktning för samhällets krisberedskap,
- utarbeta en NBC-strategi,
- inrätta ett NBC-råd och
- lämna stöd till samverkansområdet Spridning av farliga ämnen.

Planeringsinriktning

Krisberedskapsmyndigheten har utarbetat en planeringsinriktning för samhällets krisberedskap 2005. Planeringsinriktningen är ett styrdokument för planeringen hos de i förordningen (2002:472) om åtgärder för fredstida krishantering och höjd beredskap utpekade samverkansansvariga myndigheterna. I planeringsinriktningen ges hög prioritet åt de beredskapsåtgärder som syftar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och motstå NBC-hot. Denna prioritering återspeglas också i ökad medelstilldelning till samverkansområdet Spridning av farliga ämnen i planeringsunderlaget för samhällets krisberedskap 2005.

NBC-strategi

Arbete med föreliggande strategi utgör ett viktigt inslag i Krisberedskapsmyndighetens NBC-arbete under år 2003 och 2004. Arbetet med strategin har genomförts med stöd av myndighetens NBC-råd samt i samverkan med berörda myndigheter.

NBC-rådet

Enligt regleringsbrev (Fö2002/1629/CIV) avseende Krisberedskapsmyndigheten skulle myndigheten under år 2002 påbörja övertagandet av uppgifter från den särskilda arbetsgruppen NBC inom Regeringskansliet. Övertagandet omfattade bland annat att initiera och bedriva samverkan inom NBC-området mellan berörda myndigheter. Från och med den 1 januari år 2003 har Krisberedskapsmyndigheten övertagit arbetsgruppens uppgifter. Krisberedskapsmyndigheten har därför valt att inrätta ett särskilt NBC-råd. I rådet finns följande myndigheter och organisationer representerade:

- Statens jordbruksverk
- Statens strålskyddsinstitut
- Statens kärnkraftsinspektion
- Statens veterinärmedicinska anstalt

- Tullverket
- Rikspolisstyrelsen
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Statens räddningsverk
- Försvarsmakten
- Svenska kommunförbundet
- Livsmedelsverket
- Smittskyddsinstitutet
- Socialstyrelsen
- Länsstyrelsen i Uppsala län
- Säkerhetspolisen

Ett övergripande syfte med rådets verksamhet är att ge Krisberedskapsmyndigheten och de deltagande myndigheterna tillgång till ett kvalificerat nätverk i NBC-arbetet. Rådet skall kunna utgöra ett stöd för Krisberedskapsmyndigheten genom att skapa en överblick och helhetssyn inom NBC-området. Rådet arbetar med NBC-frågor på ett övergripande och strategiskt plan och med en tidsaspekt på 3-6 år. Rådet behandlar även aktuella frågor relaterade till händelseutvecklingen i eller utanför Sverige. Rådet ger förslag och stödjer samverkansområdet Spridning av farliga ämnen i att lösa mer strukturella problem i NBC-systemet. Rådets verksamhet syftar till att:

- skapa en samlad inriktning för internationella NBC-aktiviteter som myndigheterna deltar i,
- arbeta med målformulering för långsiktig planering på NBC-området samt
- problematisera och diskutera det stöd i form av forskning som tas fram inom området.
- Målet bör även vara att på ett mer synligt sätt koppla inriktning för beredskapsplaneringen till de hotbilder som presenteras i regeringens utredningar, försvarsbeslut och propositioner.

Rådet ska i sitt arbete även beakta de frågor som uppkommer inom samverkansområdet Spridning av farliga ämnen och kopplingen emellan dessa mötesformer skall vara tydlig och kontinuerlig.

Rådet löser sitt uppdrag genom att arbeta aktivt med utredningar och analyser samt genom att lämna förslag och synpunkter avseende inriktning och prioritering avseende målformulering för NBC-området.

Rådet arbetar genom att

- vid behov tillsätta ad hoc-arbetsgrupper, som exempelvis skall kunna behandla brådskande frågor om aktuella NBC-hot samt
- genomföra möten och studiebesök samt organisera seminarier med experter.

Samverkansområdet Spridning av farliga ämnen

Krisberedskapsmyndigheten har under år 2003 lämnat stöd till samverkansområdet i bland annat utvecklandet av samarbetsformerna mellan myndigheterna inom samverkansområdet. Krisberedskapsmyndigheten har även bidragit till att stimulera samverkan och samordning mellan samverkansområdena Spridning av farliga ämnen, Transporter och Skydd, undsättning och vård.

Förslag om förändring i Krisberedskapsmyndighetens instruktion

Med anledning av det uttalade samordningsansvar som Krisberedskapsmyndigheten har enligt myndighetens instruktion så bör Krisberedskapsmyndigheten pekas ut som samverkansansvarig myndighet i samverkansområdet Spridning av farliga ämnen. Detta kan ske i samband med översynen av förordningen (2002:472) om åtgärder för fredstida krishantering och höjd beredskap. Krisberedskapsmyndigheten har detta uppdrag i sitt regleringsbrev för år 2004.

Krisberedskapsmyndigheten föreslår dessutom en förändring i den del av Krisberedskapsmyndighetens instruktion som följer nedan.

I 3 § 6 förordningen (2002:518) med instruktion för Krisberedskapsmyndigheten anges att myndigheten skall samordna planeringen av åtgärder som stärker beredskapen när det gäller krishantering och civilt försvar genom att verka för ökad samverkan och samordning mellan *samverkansområden då det gäller beredskapen mot nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel.*

Krisberedskapsmyndigheten föreslår att instruktionen ändras i det aktuella avseendet på det sättet att myndigheten skall verka för ökad samverkan och samordning mellan *de myndigheter, organisationer och företag som har uppgifter och ansvar i beredskapen mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen och stridsmedel.*

Bilaga 1

Utvecklade hot- och riskbedömningar

Bedömningarna nedan är gjorda av Totalförsvarets forskningsinstitut, Säkerhetspolisen, Försvarsberedningen och Försvarsdepartementets arbetsgrupp för NBC-frågor. Krisberedskapsmyndigheten har bearbetat texten redaktionellt.

Bedömning från Totalförsvarets forskningsinstitut och Säkerhetspolisen

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Säkerhetspolisen (SÄPO) gör idag bedömningen att det är låg sannolikhet för att kärnvapen skall komma till användning i internationella konflikter eftersom det politiska priset ter sig alltför högt för de flesta stater. Det kan trots detta inte uteslutas att tröskeln för kärnvapenanvändning i framtiden skulle kunna överskridas. Om kärnvapen skulle komma till användning i Sveriges omedelbara närhet krävs det insatser av vapen med stora laddningsstyrkor med markkontakt för att en kritisk strålningssituation skulle kunna uppstå i Sverige. I övriga fall av insats i vårt närområde uppstår oftast en problematik som liknar den vid kärnenergiolyckor i vår närhet.

Vid bedömning av hotbilden måste också de internationella insatser som Sverige medverkar i beaktas. Svensk personal kan till exempel sändas till delar av världen där risken för kärnvapenanvändning är relativt sett större än i vårt närområde. Vid internationella operationer har man som regel stött på radiologiska hot i form av skadade strålkällor. Risken för att svenskar i utlandstjänst exponeras för joniserande strålning är utan tvekan större än för svensken i gemen.

Biologiska stridsmedel har fått ökad uppmärksamhet sedan i slutet av 1990-talet. Hotet från biologiska stridsmedel har lyfts fram bland annat i terroristsammanhang. Risken för att sådana stridsmedel skulle användas i Sverige är däremot liten. Risken är dock inte obefintlig och bör därför beaktas. Det är svårt för icke-statliga grupper eller individer att tillverka större mängder biologiska stridsmedel. Händelserna med antraxbrevet i USA hösten 2001 visar dock att det är tillräckligt med små mängder av ett smittämne som sprids via luften för att orsaka allvarliga konsekvenser. De antraxsporer som spreds via brev orsakade en enorm belastning på sjukvården och gav långtgående psykologiska och ekonomiska effekter.

Den snabba civila tekniska utvecklingen inom molekylärbiologi och bioteknologi har lett till ökade möjligheter att utveckla eller framställa nya typer av ämnen för användning som stridsmedel. Möjligheten att missbruka ny kunskap inom molekylärbiologin och biotekniken bedöms främst vara en möjlighet för statliga aktörer. Terrorister söker i första hand naturligt förekommande sjukdomsframkallande mikroorganismer, till exempel antrax, samt kunskap om hur man optimerar tillverkning och utspridning av dessa organismer. Antraxbrevet och effekterna av dessa gavs stor medial uppmärksamhet. Användning av biologiska stridsmedel ger i regel i stor medial uppmärksamhet. Detta kan göra biologiska stridsmedel särskilt intressanta för terroristorganisationer. Den civila utvecklingen inom molekylärbiologin och bioteknologin har också medfört att en

ökad mängd fakta rörande biologiska stridsmedel och framställningsmetoder har gjorts tillgängliga för farliga aktörer.

När det gäller kemiska ämnen och kemiska stridsmedel framstår de största riskerna vara att lager eller transporter av allmänfarliga kemiska substanser utsätts för avsiktlig skadegörelse. Detta kan i vissa fall åstadkommas med begränsade insatser. Hotbilden är idag mer komplex än under kalla kriget. Trots att det finns stora lager av kemiska stridsmedel i världen måste man idag beakta alla typer av kemiska substanser. Exempel på sådana kan vara brukskemikalier, kemiska stridsmedel från första världskriget, bioregulatorer och sofistikerade nervgifter. Icke-statliga aktörer kan få tillgång till dessa ämnen främst genom köp, stöld eller egen framställning. Hög giftighet är inte ett absolut krav i alla sammanhang.

Bedömning från Försvarsberedningen och Försvarsdepartementets arbetsgrupp för NBC-frågor

Försvarsberedningen har i sina rapporter Säkrare grannskap – osäker värld (Ds 2003: 8) och Vårt militära försvar – vilja och vägval (Ds 2003:34) fortsatt att lämna sin syn på NBC-beredskapen och NBC-hot och -risker. Beredningen konstaterar att kärnvapenhotet, liksom hoten från biologiska och kemiska stridsmedel fortsättningsvis har hög aktualitet. Dessa typer av stridsmedel, särskilt de biologiska, figurerar allt oftare i diskussionerna om de globala säkerhetspolitiska problemen. Eventuella hot kan komma såväl från stater, subnationella grupper och icke-statliga aktörer, inklusive enskilda individer.

Beredningen skriver vidare att terroristattacker i USA den 11 september 2001 har visat på och ökat oron för att terrorister kan tänkas försöka eftersträva storskaliga effekter i form av omfattande förluster av människoliv. Detta kan uppnås genom användning av massförstörelsevapen dvs. främst biologiska och kemiska stridsmedel. I den industrialiserade världen görs nu stora ansträngningar för att bygga upp förmåga att hantera även denna typ av hot som i första hand riktar sig mot icke-militära mål.

Tendenserna avseende internationell terrorism är oroande då de innefattar en ökad användning av urskillningslöst våld, ambitioner att anskaffa massförstörelsevapen och växande organisatorisk och finansiell styrka. Risker för spridning av nukleära, biologiska och kemiska vapen samt relaterad kunskap till fler stater och subnationella grupper är även det ett ökande orosmoment. Det är sannolikt att den generella hotbilden mot Sverige kan komma att öka. Även om inget omedelbart hot förekommer mot Sverige för närvarande kan svensk personal komma att utsättas för nukleära, biologiska eller kemiska risker i samband med internationella fredsfrämjande insatser. Hotet omfattar inte bara de klassiska stridsmedlen utan även andra kemiska ämnen som mikroorganismer eller radioaktivt material som skulle kunna utnyttjas också av subnationella grupper eller enskilda. Samtidigt ökar riskerna för att nya typer av organismer, ämnen eller vapen kan komma att utvecklas.

I den utsträckning terrorister kommer att använda massförstörelsevapen för att uppnå sina syften bedöms biologiska och kemiska stridsmedel, industrikemikalier eller kon-

ventionella sprängämnen som blandas med radioaktiva ämnen vara att föredra framför kärnvapen. Ämnena är billigare och enklare att hantera och framställa. Spridning av teknologi och expertis kring biologiska och kemiska stridsmedel samt radioaktivt material utgör ett allvarligt problem. Risken anses vara speciellt stor för spridning från de tidigare sovjetiska militära programmen då vetenskapen i omvärlden kring omfattningen av dessa program är mycket liten. Från rysk sida uppges att programmen sedan länge är avslutade. Den vunna kunskapen från Sovjettiden finns dock troligen bevarad i stor omfattning.

Det finns flera skäl till att massförstörelsevapen är attraktiva för terroristgrupper eller kriminella organisationer. Det kan handla om möjligheten att genom en attack eller hot om attack åstadkomma en masseffekt i form av stora förluster av människoliv, skada ett lands ekonomi eller utföra mer spektakulära dåd. Bara hot om insats är ofta tillräckligt för att uppnå önskad effekt eller kringgå ett utvecklat skydd mot traditionella terroristmetoder. Att biologiska och kemiska stridsmedel kan användas vid terroristattentat mot människor men även mot djur och grödor har också getts stor medial uppmärksamhet. Detta kan i sin tur medföra ett ökat intresse bland potentiella aktörer.

Drivkrafterna för en aktör att bygga upp en förmåga inom området massförstörelsevapen kan vara flera. Ur ekonomisk synvinkel är det mer fördelaktigt att satsa på biologiska och kemiska stridsmedel än på kärnvapen eftersom både råvaror och teknologi är betydligt billigare och mer lättåtkomliga. Dessutom är utvecklingsarbetet enklare att dölja. Den biotekniska utvecklingen medför att biologiska stridsmedel kan ha en större användbarhet idag än tidigare. Parallellt sker spridning av kunskap och teknik avseende bl.a. missiler och olika typer av fjärrstyrda luftfarkoster vilka är väl lämpade för att sprida biologiska och kemiska ämnen.

Denna bedömning får bland annat konsekvenser för kraven på förmågan för det nationella försvaret vilket framgår av rapporten (Ds 2003:34) där beredningen skriver att "Förmåga skall också finnas att kunna förebygga och minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel. Risken för storskalig terrorism bör beaktas som en del av de asymmetriska hot som kan riktas mot vårt land"

När det gäller aktörsgenererade risker² i samhället gör Försvarsdepartementets arbetsgrupp för NBC-frågor bedömningen i sin slutrapport att det på tekniska grunder går att nära nog avfärda kärnvapenrisken. De tekniska möjligheterna när det gäller biologiska och kemiska substanser liksom radioaktiva ämnen är däremot betydande. Arbetsgruppen lyfter särskilt fram risken för att lager eller transporter av allmänfarliga kemiska substanser utsätts för avsiktlig skadegörelse. Förutom de tekniska grunderna måste även politiskt- sociala faktorer värderas. De återhållande krafterna när det gäller politisk-sociala faktorerna bedöms som starka i sammanhanget.

Krigsriskerna i (huvuddelen av) Europa och därmed riskerna för NBC-användning i krig inom detta område, är för överskådlig tid låga. När det gäller internationella insatser måste såväl den lokala fredsmässiga NBC-miljön som riskerna för avsiktlig användning av kemiska, biologiska och radioaktiva substanser beaktas.

² Risker i anslutning till dåd av terrorister, grovt kriminella eller enskilda aktörer.

Bilaga 2

Gällande inriktningar på NBC-området

Statsmakternas inriktningar inom området

I *propositionerna 2001/02:10 Fortsatt förnyelse av totalförsvaret* och *2001/02:158 Samhällets säkerhet och beredskap* inriktar regeringen nuvarande arbete med NBC-beredskapen. Propositionerna kompletterar varandra men det finns också en vidareutveckling av den bedömning som regeringen gör på området och som riksdagen ställt sig bakom.

När det gäller konsekvenserna för svensk säkerhetspolitik kopplat till NBC, skriver regeringen att Sveriges säkerhetspolitik även fortsättningsvis måste innebära att vi kan möta olika former av militära hot och hot som exempelvis informationsoperationer och nukleära, biologiska och kemiska hot (NBC-hot) som direkt berör Sverige. Vidare skrivs att risken för användning av B- och C-stridsmedel också av andra aktörer än stater samt i samband med terroristattacker i ökande utsträckning måste uppmärksammas. Den fortsatta spridningen av teknik och expertis, liksom av B- och C-stridsmedel samt radioaktivt material, är ett allvarligt problem. Massförstörelsevapen kan te sig attraktiva också för terroristgrupper eller kriminella genom möjligheten att skada många individer vid en attack, en önskan att utföra mer spektakulära attacker, att hot om insats kan vara nog för att uppnå önskad effekt samt att skyddet mot sådana attacker är sämre än mot traditionella attacker.

Vidare skrivs att nukleära, biologiska och kemiska vapen (NBC-stridsmedel) fortsätter att utgöra en viktig del av den hotbild som ligger till grund för det militära försvarets utveckling. Vidare är det angeläget att Sverige har en tillräcklig kompetens inom NBC-området både för internationell medverkan och för den nationella säkerheten. Ett fördjupat samarbete mellan ansvariga myndigheter samt ökade utbildnings- och övningsmöjligheter är nödvändigt för att ytterligare förbättra beredskapen mot NBC-händelser. Slutligen så bedömer regeringen att de hot av NBC-karaktär som i första hand bör vara dimensionerande för det militära försvaret är de som härrör dels från Sveriges deltagande i internationella operationer, dels från insatsorganisationens behov av att kunna hantera hotet från NBC-stridsmedel.³

I den senare propositionen vidareutvecklas och kompletteras inriktningen med att det är angeläget att samhället stärker förmågan att möta nukleära, biologiska och kemiska (NBC) risker och hot. En förbättrad samordning och samverkan mellan berörda myndigheter samt genomförande av särskilda utbildnings- och övningsinsatser är viktiga förutsättningar för att uppnå och säkerställa en tillräcklig förmåga. Vidare bör operativt ansvariga instanser ha möjlighet till säker och snabb tillgång till experter inom NBC-området. Det arbete som påbörjats för att förbättra expertberedskapen bör påskyndas och Sverige bör aktivt bidra till bättre internationell samordning av arbetet med att möta

³ Proposition 2001/02:10 Fortsatt förnyelse av totalförsvaret.

NBC-hot liksom effektivare samutnyttjande av nationella resurser vid gemensamma insatser, såväl inom som utom EU.⁴

Dessutom finns bedömningar inom ytterligare viktiga områden som rör NBC-beredskapen och som här också redovisas.

Inom området allvarlig smitta menar regeringen att det behövs en förbättrad samordning och samverkan mellan berörda myndigheter när det gäller hantering av riktigt stora utbrott av smittsamma sjukdomar hos djur och människor oavsett om utbrottet är en följd av avsiktlig smittspridning med biologiska stridsmedel eller ej. Regeringen skriver vidare att för att kunna höja beredskapen och förbättra samordningen och samverkan mellan berörda myndigheter inför ett stort utbrott av en smittsam sjukdom eller en terrorhandling med biologiska stridsmedel, bör myndigheterna sträva efter att upprätta gemensamma beredskapsplaner. Även utbildnings- och övningsmöjligheterna för de inblandade myndigheterna bör utökas.

Inom området nedfall av radioaktiva ämnen är beredskapen i landet mot olyckor i svenska och utländska kärntekniska anläggningar i huvudsak tillfredställande. Beredskapen mot olyckor i utlandet samt mot inhemska olyckor med nationell omfattning bör utvecklas. Särskilt pekar regeringen på att beredskapen mot konsekvenser i Sverige av utländska olyckor är begränsad och när det gäller terroristhandlingar inom det nukleära området är den svenska beredskapen att hantera radiologiska konsekvenser låg, sett i ett internationellt perspektiv.

När det gäller området kemikalieolyckor, transport av farligt gods och större olyckor till sjöss med allvarigare utsläpp som följd menar regeringen att beredskapen är godtagbar.

Inom området försörjning med vatten bedömer regeringen att försörjningen med dricksvatten är känslig för störningar. Sabotage, likaväl som oavsiktliga händelser, kan snabbt få stora konsekvenser, både vad gäller kvalitet och distribution av vattnet. Bland annat är förmågan att förhindra sabotage mot vattenförsörjningen inte tillfredställande. Regeringen skriver vidare att kommunerna bör skapa en grundförmåga att försvåra och avvärja spridning av främst biologiska stridsmedel och andra sjukdomsalstrande mikroorganismer via dricksvattnet. Livsmedelsverket ger kommunerna stöd i detta arbete, bl.a. i form av ett riskanalysprojekt där ett antal kommuner fått starthjälp för att öka sin beredskap för svåra påfrestningar. Regeringen anser det angeläget att detta arbete fortsätter.

Planeringsinriktning för samhällets krisberedskap 2005

Planeringsinriktningen för år 2005 är ett styrdokument för de samverkansansvariga myndigheterna när det gäller planeringen av beredskapsåtgärder för år 2005. I dokumentet som tas fram av Krisberedskapsmyndigheten finns dels en generell inriktning och dels en specifik per samverkansområde. Den generella inriktningen som gäller NBC-frågor innebär att det vid planering och utformning av resurser också skall tas hänsyn till

⁴ Proposition 2001/02:158 Samhällets säkerhet och beredskap.

ett relativt sett ökat hot för Sverige, eller svensk personal i utlandstjänst, att utsättas för massförstörelsevapen eller för de konsekvenser som användandet av sådana vapen medför. Målet för denna planering skall därför vara att ett begränsat användande av massförstörelsevapen inte skall ge en antagonist några avgörande fördelar. För skydd mot biologiska stridsmedel bör åtgärder mot sabotage och för medicinsk beredskap prioriteras. En medicinsk beredskap skall även finnas för att kunna hantera N- och C-händelser. Planeringen inom ramen för grundförmågan för att motstå C-vapenhot skall inriktas mot att samhällsviktiga verksamheter har överlevnadsskydd och förmåga till indikering. Vissa verksamheter kan kräva ytterligare skyddsnivåer i form av grundskydd eller uppgiftsanknutna skydd. Planeringen för att motstå ett kärnvapenhot skall inriktas mot att minska verkningarna av radioaktivt nedfall och skydda mot elektromagnetisk puls. Resurser för N-, B- och C-skydd bör planeras och utformas så att de även kan användas då Sverige bidrar till internationella insatser. (Ytterligare preciseringar finns i en hemlig bilaga till planeringsinriktningen).

Den specifika inriktningen innebär att myndigheterna inom samverkansområdet Spridning av farliga ämnen i planeringsunderlaget för år 2005 skall lämna förslag till åtgärder som leder till att det finns en förmåga att:

- De operativt ansvariga aktörerna har en snabb och säker tillgång till experter inom N-, B- och C-området. Insatser för att förbättra expertberedskapen och återväxten inom avgörande kunskapsområden skall prioriteras. Det är även viktigt att nödvändig teknisk utrustning för exempelvis laboratorieanalyser och indikering finns tillgänglig.
- Genomföra gemensamma utbildnings- och övningsinsatser för operativt ansvariga aktörer och expertberedskapens aktörer.
- Utveckla samordningen och samverkan hos berörda aktörer för att kunna hantera större utbrott av smittsamma sjukdomar hos djur och människor, oavsett spridningsorsak. Hos dessa berörda myndigheter skall det finnas gemensamma beredskapsplaner, samt utbildad och övad personal.
- Bygga upp en beredskap för att vid olyckor med farliga ämnen kunna hantera inhemska olyckor med nationell omfattning och vid behov på sikt kunna bistå i utlandet. Denna beredskap måste förbättras. Mellan ansvariga myndigheter skall det finnas ett väl fungerande samarbete. Samarbetet med närliggande länder är också en viktig förutsättning för samhällets förmåga att hantera nedfall av radioaktiva ämnen.
- Fortsatt utveckling av stödet till kommunerna så att dessa skall kunna utveckla både en nödvändig robusthet samt förmåga att hantera störningar som kan inträffa i vatten- och livsmedelsförsörjningen. Försörjningen med dricksvatten är känslig för störningar. Sabotage, och oavsiktliga händelser, kan snabbt få stora konsekvenser för vattenkvaliteten.
- Inom hälso- och sjukvården bygga upp kunskapen för att förbättra förmågan att omhänderta skadade efter NBC-händelse. Inom polisens ansvarområde bygga upp kunskap för att stärka polisens förmåga att genomföra insatser i samband med NBC-händelser. Inom Räddningsverkets ansvarsområde genom att bygga upp kunskap för att stärka den fredstida räddningstjänstens förmåga i samband med NBC-händelser, främst i storstäderna.

- Indikera och detektera kemiska, radiologiska och nukleära substanser i samband med gränskontroll.

Försvarets inriktning för NBC-området

Här redovisas kort Försvarets inriktning för NBC-beredskapen. Syftet är komplettera bilden av den inriktning som gäller för de civila myndigheterna. Underlaget har inhämtats från Försvaretsmakten.

I regeringens regleringsbrev till Försvaretsmakten för år 2004 framgår att Försvaretsmakten skall ha kompetens för skydd mot NBC-stridsmedel och skall planera för att vid grundberedskap ha förmåga att minska verkningarna vid en insats med NBC-stridsmedel.

Följande enheter skall ha skydd som är anpassat till aktuella uppgifter

- enheter för internationella operationer samt
- enheter som skall kunna verka trots insatser eller hot om insatser med NBC-stridsmedel.

Operativ och taktisk ledning skall kunna genomföras även i NBC-miljö och samordnad ledning och informationsutbyte skall kunna ske inom totalförsvaret. För detta krävs bland annat att nödvändig kompetens i staberna säkerställs. Försvaretsmakten skall utveckla en förmåga att avståndsindikera NBC-stridsmedel. Metoder för att följa upp individuell exponering för NBC-stridsmedel och förmåga att kontinuerligt kunna indikera N- och C-stridsmedel skall utvecklas. I takt med teknikutvecklingen skall även förmåga att indikera och identifiera B-ämnen utvecklas. Vid NBC-utbildning skall totalförsvarsaspekter beaktas.

Vidare har regeringen beslutat att en NBC-insatsstyrka skall organiseras med fredsresurser parallellt med utvecklingen av NBC-kompaniet och att en internationell NBC-insatsstyrka skall ingå i EU:s styrkeregister från och med 1 juli 2004.

Inriktning intill 2006

Inriktning för NBC-verksamheten inom Försvaretsmakten skall, mot bakgrund av ovanstående och av statsmakterna till Försvaretsmakten ställda fyra huvuduppgifter, omfatta

- ökad förmåga att agera nationellt vid NBC-händelser i fred och kris,
- ökad förmåga att verka internationellt med Försvaretsmaktens NBC-resurser,
- ökad NBC-förmåga vid insatsförband med hög beredskap (förbandsgrupp 1),
- ökad förmåga att leda NBC-funktionen på operativ och taktisk nivå,
- organisatorisk och materiell utveckling inom funktionen NBC-skydd genomförs med stöd av funktionsutvecklingsplan NBC. Fokus är insatsförmåga i fred, kris och vid internationella insatser,
- översyn av NBC-utbildningen vid grundutbildning och skolor,
- översyn av Försvaretsmaktens NBC-organisation mot bakgrund av inriktningar i närtid samt
- fortsatt utveckling av en NBC-demonstrator.

Bilaga 3

Verksamhet inom NBC-området 2002-2004

I denna bilaga ges en kortfattad beskrivning av de viktigaste aktiviteterna inom NBC-området som bedrivits av de samverkansansvariga myndigheterna inom ramen för anslag 6:5 Civilt försvar. Utöver denna verksamhet bedrivs exempelvis forskning inom NBC-området även vid andra instanser och via andra anslag.

Genomförd verksamhet 2002

Uppgifterna om genomförd verksamhet är hämtade från Förenklad årlig uppföljning av samhällets krisberedskap 2002 (KBM 0014/2003).

Statens räddningsverk har fortsatt anskaffningen av skyddsmateriel för krigsräddningstjänsten enligt plan. En NBCE-åtgärdskalender (E – explosiver) för insatspersonal har tagits fram tillsammans med främst Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen. Civilpliktiga, bland annat sanerare, har utbildats enligt plan. Utbildning av kemkoordinatorer har genomförts. Samverkansprojektet med Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen om att utbilda insatspersonal har påbörjats.

Socialstyrelsen har färdigställt två saneringsanläggningar vid sjukhus och har påbörjat arbetet med ytterligare två. En central fältepidemiologisk grupp har bildats och tillgång till aktuella läkemedel har säkerställts. Bidrag har lämnats till kunskapscentra inom N-, B-, och C-områdena för fortsatt utvecklingsarbete. Underlag för beredskapslagring av läkemedel och vacciner har utarbetats.

Svenska kraftnät införskaffade 100 satser personlig skyddsutrustning till de mobila el-reparationsstyrkorna. Svenska kraftnät köpte även tre mobila saneringssystem och indikeringsutrustning.

Inom Luftfartsverkets ansvarsområde har skyddsutrustning distribuerats till Arlanda flygplats och en plan för övrig spridning är framtagen. Grundförmåga att hantera B- och C-händelser finns därmed på Arlanda flygplats. Vidare har nyckelpersonal utbildats inom området.

Flera myndigheter har genomfört NBC-verksamhet i anknytning till ansvaret för lagerhållning av skyddsutrustning, till exempel utbildning av ansvarig personal.

För år 2002 saknas redovisning för några av de myndigheter som finns med i samverkansområdet Spridning av farliga ämnen. Det beror på att dessa myndigheter fick medel via anslag 6:5 Civilt försvar först från och med år 2003.

Genomförd verksamhet 2003

Uppgifterna om genomförd verksamhet är hämtade från Krisberedskapsmyndigheten årsredovisning samt Samhällets krisberedskap 2003, årlig uppföljning (KBM 0918/2003). Livsmedelsverket har lämnat stöd till 52 kommuner så att dessa kan minska sårbarheten

i dricksvattenförsörjningen. Fem temadagar rörande säker dricksvattenförsörjning har också genomförts. Målgruppen för temadagarna var lokala tillsynsmyndigheter, dricksvattenproducenter, kommunala beredskapssamordnare, räddningschefer och säkerhets- skyddschefer.

Rikspolisstyrelsens målsättning under år 2003 var att genom utbildning och utrustning höja polisens kompetens och förmåga på NBC-området. Målet är att alla poliser i yttre operativ tjänst skall ha genomgått en särskild NBC-utbildning för att kunna lösa sina arbetsuppgifter även i NBC-kontaminerad miljö. Under år 2003 har cirka 50 resurspersoner utbildats. Dessa kommer att ansvara för att respektive myndighet i landet höjer kompetensen och förmågan att hantera NBC-händelser. Rikspolisstyrelsen har även påbörjat en särskild uppgiftsanknuten NBC-utbildning för vissa specialistfunktioner, bland annat polisens piketstyrka och bombtekniker. Vidare har myndigheten deltagit i flera myndighetsgemensamma projekt, bland annat avseende strategi för indikering av farliga ämnen.

Socialstyrelsens kunskapscentra har fortsatt sina arbeten för att säkerställa expertkompetensen och den operativa förmågan inom sina respektive områden. Utvärdering av verksamheten har skett vid två centra. Den operativa beredskapen har utnyttjats vid några tillfällen. Vidare har ett antal projekt startats inom C-området och samordnats med Rikspolisstyrelsen, Statens räddningsverk och Strålskyddsinstitutet via en gemensam styrgrupp. Det under år 2002 påbörjade projektet med utbildning av insatspersonal (First Responders) i samverkan med Rikspolisstyrelsen och Statens räddningsverk har fortsatt. Socialstyrelsen har vidare genomfört översyn av de utbildningar som genomförs för hälso- och sjukvårdens personal.

Socialstyrelsen har även påbörjat planerade åtgärder som syftar till att ge rådgivning och ekonomiskt bidrag till landstingen för fasta och mobila saneringsanläggningar samt för utbildning av sjukvårdspersonal inom NBC-området.

Statens jordbruksverk har under året deltagit i två möten med Food and Agricultural Committee (FAPC), ett i Bryssel och ett i Montpellier, samt ett seminarium i Montpellier. Statens jordbruksverk har även deltagit i två möten med de nordiska representanterna för FAPC i Oslo.

Statens räddningsverk har identifierat experter hos myndigheter och andra organisationer för ett expertregister inom NBC-området. Ett samverkansprojekt med Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen och Strålskyddsinstitutet har startats för en myndighetsgemensam strategi för indikering av farliga ämnen.

Räddningsverket deltar också i ett samverkansprojekt för samverkanslösningar mellan operativt ansvariga vid personsanering. En stor mängd utbildningar har hållits för personal inom ansvarsområdet samt för drygt ett hundra civilpliktiga sanerare. Räddningsverket har vidare anskaffat värmefläktar för rengöringssystem vid personsanering. Statens strålskyddsinstitut har under år 2003 investerat medel i verksamhet som syftar till att höja och rusta upp den nationella mät- och laboratorieberedskapen på N-områ-

det. Arbetet påbörjades med planering under år 2002 och kommer att pågå ett antal år framöver. Statens strålskyddsinstitut har under året även genomfört mätövningar som bland annat syftade till att träna kontraktslaboratorierna. Under året har även Statens strålskyddsinstituts redundans stärkts genom att en serverhall utanför Stockholm tagits i operativ drift. Vidare har Statens strålskyddsinstitut påbörjat uppförandet av en ny beredskapscentral. Centralen kommer att samutnyttjas med Statens kärnkraftsinspektion.

Statens veterinärmedicinska anstalt har uppfört två säkerhetslaboratorier, vilka har anpassats så att de kan ingå i den nationella laboratorieberedskapen.

Svenska kraftnät har under året utbildat och utrustat cirka 20 personer ur elförsörjningens NBC-stryka.

Tullverket har utbildat cirka 40 NBC-resurspersoner samt införskaffat cirka 1500 skyddsutrustningar (90A/S) avsedda för gränsskyddspersonalen.

De statliga trafikverken har gemensamt påbörjat arbetet med en NBC-plan för transportverksamheten.

Smittskyddsinstitutet har fortsatt arbetet med att ta fram diagnostiska metoder för flertalet biologiska hot och upprätthålla en dygnetruntbereidskap för att analysera prover. Viktig utrustning för att anpassa ny teknik till denna diagnostik har också anskaffats. En databas med information om viktiga sjukdomar har tagits fram och distribuerats till viktiga aktörer för kommentarer. Ett pilotprojekt för att ta fram en modell som kan beskriva spridning av en smittsam sjukdom har avslutats. Samarbeten med liknande institut i de nordiska grannländerna för att förbättra vår gemensamma beredskap har inletts. Genom ett projekt på isoleringsenheten i Linköping är nu ett system för att flytta mycket smittsamma patienter i de närmaste slutfört.

Därutöver har flera myndigheter ansvarat för lagerhållning av skyddsutrustning, gett personal NBC-utbildning samt varit representerade vid olika konferenser inom ämnet.

Planerade beredskapsåtgärder för år 2004

Uppgifterna om planerad verksamhet är hämtade från Planeringsunderlag för samhällets krisberedskap 2004 (KBM 0501/2002). Från och med år 2004 vidtar alla myndigheter inom samverkansområdet Spridning av farliga ämnen beredskapsåtgärder och den ökade prioritet som området har fått, får fullt genomslag i konkret verksamhet. För år 2004 satsas cirka 133 mnkr på myndigheterna inom samverkansområdet vilket är en ökning med 25 mnkr i förhållande till år 2003. NBC-verksamhet sker även hos myndigheter som ingår i de övriga samverkansområdena.

Livsmedelsverket planerar åtgärder för att stärka kommunerna i deras ansvar för dricksvatten. Åtgärderna gäller ökad säkerhet i dricksvattenskedjan samt förmåga att hantera störningar som kan bero på bland annat B- och C-hot. Även säkerhetsgenomgångar av andra livsmedelsanläggningar ingår i satsningen som sträcker sig över flera år. En grupp

för samarbete i frågor om bioterrorism med anknytning till livsmedelsproduktion bildas med berörda aktörer.

Rikspolisstyrelsen planerar utbildning av instruktörer inom NBC-området. Utbildningen av personal i yttre tjänst, som har genomförts tillsammans med Räddningsverket och Socialstyrelsen, avslutas under år 2004. Målet är att utbilda totalt 30 000 personer. Viss komplettering av skyddsutrustning sker under året. Nyckelpersonal som Nationella insatsstyrkan, bombtekniker, personal vid kommunikationscentraler och piketstyrkorna kommer särskilt att utbildas inom NBC-området.

Smittskyddsinstitutet planerar inköp av analysutrustning för att ytterligare förbättra kapaciteten att snabbt och säkert identifiera mikrobiologiska hot. Kunskapscentrum för Mikrobiologisk Beredskap drivs vidare. Centrets uppgift är att svara för en bättre och säkrare svensk beredskap för diagnostiken och handläggandet av nya och ovanliga infektionssjukdomar. Ett projekt för att bättre utnyttja de samlade laboratorieresurserna på B-sidan drivs vidare liksom en mer omfattande modell för att beskriva spridning av smittsamma sjukdomar.

Inom Socialstyrelsens ansvarsområde planeras fortsatta bidrag till sjukvårdshuvudmännen för mobila och stationära saneringsanläggningar. Inom utvecklingsområdet planeras projekt inom bland annat personsaneringsområdet. Utbildnings- och övningsverksamheten omfattar olika typer av kurser med inriktning på NBC-händelser. Kunskapscentra för N, B och C kommer att ges fortsatta bidrag för att upprätthålla och utveckla förmågan inom sina respektive områden.

Statens jordbruksverk kommer att vara engagerad i en övning avseende bekämpning av epizootier som kräver extraordinära insatser. Övningen sker tillsammans med andra berörda aktörer inom STUDS-projektet (större utbrott av smittsamma sjukdomar). Vidare planeras en övning avseende livsmedelsproduktion vid nedfall av radioaktiva ämnen.

Statens räddningsverk fortsätter investeringarna i främst C-materiel för krigsräddningstjänstens behov. Räddningsverket fortsätter satsa på ökad förmåga hos räddningstjänsten som är de som tillsammans med akutsjukvården och polisen har att inledningsvis hantera en NBC-händelse i fred. Civilpliktiga sanerare utbildas enligt plan precis som fast anställd personal för krigsräddningstjänsten.

Statens strålskyddsinstitut planerar att investera i ökad indikerings och analyskapacitet. En ny beredskapscentral för Statens strålskyddsinstitut och Statens kärnkraftinspektion färdigställs. Robustheten i dagens luftfilteranläggningar för indikering ökas. Utbildningar och övningar inom området genomförs och myndigheten deltar också i andras övningar. För att säkerställa en långsiktig expertberedskap planeras utbildning av yngre forskare inom det nukleära- och radiologiska området. Vidare planeras investeringar rörande flygspektrometri, mobila spektrometrar samt terränggående fältlaboratorier. Detta för att öka förmågan att kunna hantera radiologiska källor exempelvis i form av "smutsig bomb".

Statens veterinärmedicinska anstalt planerar att öka beredskapen inom laboratorieområdet för att möjliggöra akuta analyser inom B-området. Vidare planeras ett projekt tillsammans med Livsmedelsverket för storskalig diagnostik för agens i biologisk krigföring och bioterrorism. Viss utbildning och övning planeras.

Tullverket fortsätter att utbilda NBC-resurspersoner. Målet är att det ska finnas NBC-kompetens vid varje brottsbekämpningsgrupp. Ett projekt för anskaffning av mobila detektorer för gammastrålning och neutronstrålning har inletts i samverkan med Statens strålskyddsinstitut.

Beredskapsåtgärder med koppling till NBC-beredskap inom övriga myndigheter är bland annat Svenska kraftnät som fortsätter utbildningen och utrustningen av ytterligare cirka 20 personer ur elförsörjningens NBC-stryka.

De statliga trafikverken kommer att avsluta sin NBC-studie, vilken kommer att inge inriktning för det kommande arbetet. Luftfartsverket planerar visst utbyte och nyanskaffning av NBC-utrustning samt fortsatt utbildning inom området. Sjöfartsverket planerar NBC-utbildning av driftvärn.

ISSN: 1652-3733
ISBN: 91-85053-46-5

Krisberedskapsmyndigheten

Box 599

101 31 Stockholm

Tel 08-593 710 00

Fax 08-593 710 01

kbm@krisberedskaps
myndigheten.se

www.krisberedskaps
myndigheten.se